

Hylli i Dritës

Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

(-II ad Cor. III, 17-)

1. Sistemi parlamentar	Fq. 97
2. Shpresët e Shkodres	105
3. Statuti Shqyptar	111
4. Prozodi Latine	118
5. Ekspozitë pikturash komtare	121
6. Kanuni i Lekë Dukagjinit	127
7. Federata „Vatra“ e Muzika	138
8. Bibljografi	144

SHKODER

Shtypshkroja Franciskane

1923

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2016)

Posta e jonë.

Shkoder. Sh. VII. — E muerem në kujdes pûnen. Mundeni me çue me i marrë.

Shkoder Sh. I. — Do të jau çojmë dishirin në vënd.

Tiranë. Sh. C. — Nuk dim ç' me bâ me letra qi nuk kan kurrfarë nenshkrimit a vulet.

Elbasan. T. D. — Veprueme mas porosijet, por pare nuk kemi marrë. Kemi kolekcjonin e vjetëve 1921 e 1922.

Iballe. K. M. — Mundeni një herë sa per provë me na çue ndonji send. Po kje gjâ per „Hyll“ e botojmë, per ndryshejjo.

Krue. F. Ç. — Ka me ju dashtë me pritë, pse nuk kemi çka lypni. Sa per të Perkohëshme kemi ndreqë pûnë si mas shkreset.

Elbasan. A. XH. — Shpejt do t'u pergjegjemi me leter.

Kavajë. M. B. — Faji sugurisht qi s'âsht prej nesh; gjithë një ankimin e muerem në kujdes e jau çueme edhe një herë dishirin në vënd.

Vjenë. N.B. — Muerem gjithëcka rregullisht e u falena nderës. Mos u merzitni per at pûnë. Kemi vanue me u dhânë të gjegjun me uzdajë se do t'u lajmojshin mirë. Shum shndet.

Zemun. L. A. — E pra u kemi shkruet. Me 10 të kti moji u kemi shkruet prap.

Fier. N. — Vjet, sa kje per jashta, la një xëvendës të vetin, por masi kthej, A. Fishta vijoj e vijon gjithë me kë në Drejtuer i „Hyllit të Dritës“

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

HYLLI I DRITËS

Vjeta IV.

MARC 1923

Numri III.

Sistemi parlamentar.

Parlamenti u çil e Statuti i Shtetit Shqyptar, i gatuem rrokull vjetit 1922, u çpall në Fletoren Zyrtare me 27. F.uer 1923 e prandej edhe hîni në veprim. Mas kti Statuti, zgjedhjet, të cillat nuk kan me vonue shum, pse tash, mâ janë bâ edhe një dishir i pergjithtë qi lypet marrë në kujdes, nuk kan me u krye si parandej, pse n' artikull 5 lexojmë: „Perfaqësija permlidhet në një Parlament të perbâm prej deputetnish të zgjedhun prej popullit me votim t'unjishem“ (suffrage universel). Por mâ fort se dishir per zgjedhje, kemi pasë rasë me vû n'oroe se shumica e popullit ka dftue sidomos dishir per një Asemble, në të cillen, tuj u peshue prej perfaqësuesëve të popullit veprimet a provët e bâme deri tash per me e drejtue Shtetin Shqyptar, të shifet se çka âsht nevoja me hjekë a me shtue e t' i nepet kshut Shtetit një rregullim definitiv, masi pezullimet nder çashtje kso dore janë gjithmonë të damshme e prandej kurr per dobi per kûdo njeti, jo mâ per Shtetin e ri e të vogel t' onin, të çillit, si mrëndë si jashtë, gjindet edhe sot se kush mund i ket shohet.

E një nder çashtje mâ me randsi, pse çashtje jete, persona e merr mëndja ne, kishte me kënë pûna e Parlamentit, pse sistemi parlamentar, tuj peshue mirë a i pershtatet a jo gjetës s' onë e shpirtit komtar.

Tuj folë permî ket institucion politik në Numrin e kaluem na patem thânë, se një parlament sovëra i nën e i pa farë kontrollit të një Senatit a Kshillit të Natë nuk na dukej se perkote

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

mâ s'ë miri me nevojë të kohëve e me mndorje të vëndit. Sot po shtojmë se sa mâ fort të marrë nieri para s'ÿsh shpirtin komtar e nevojët e vendit, e në tjetren ânë sistemin parlamentâr të sotshem, aq mâ fort themelohemi në mëndim t' onin e na nepet me thânë, se kishte me kënë koha me perdorë një tjetër mndyrë, pa pasë nevojen me ja njitë doren një vegles e cilla ka luks e tandande shumë, por, kuer të peshojë nieri pûnen, të del krejt qefit.

E njimend, të ja lshojmë edhe vetem si për rrsht s'ÿnin sistemit parlamentâr të sotshem e kemi me pa se pûna është krejt njashtû si po duem me thânë na.

Para zgjedhjeve kandidati, a mâ mirë aspiranti çpallë në ndonji fletore programin e vet e në ndonji bisedë mundohet me vajtue sa mâ perdhimshem qi të mundet nî mjerime qi i randohen komit, tuj dishmue faqe të gjithve se aj ka me kënë mprojtsi e advokati i popullit e se ka me harrue krejt vedin e ka me u shkri për të miren e dobîn e gjith tjerëve. Por fjalët e tija mesin fjalë, shpesh edhe teper të thata, të dobishme vetem për të, pse me to kerkon me i dalë në skâj një qellimit qi ka n' at kohë zgjedhjesh, e qi qiten pa hiç tjetër në harresë porsa shumica e zâneve t' i kët sugurue karrigen n' odë të madhe të Kshillit Komtar, për kater vjet rresht, me ka 5000 frank år në vjetë, pse kshtû caktohet prej Statutit të ri.

Mas sistemit parlamentar deri zgjedhjet drejtohen e organizohen ç' me kohë në një mndyrë strategjike, qi nënd barasohet me lëvizje qi bân një kapidan i msuem kuer drejton pragatimet e nevojshme për me msÿ një kalâ. Ndollë shpesh qi kandidati nuk është drejt për drejt në të perpjekim me zgjedhësat e vet e at herë, tuj i thirrë nevojës, mkameti një komitet i cilli, shperdorim mas shperdorimi, bân të veten fjalën edhe disa tagre qi në kohë, po e thrasim normale, nuk kishte mjet me i pa as n' anderr, e me kaq dei arbiter e sotnor mî vullndetin e popullit, bâhet ndermjetës e bân gjithë të mundet për me e paraqitë at kandidatin e vet, e porosit gjithkurrë e veç në mos i daltë, se,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

per shpirt, nuk lën gur pà lujtë, as nuk lën mjet pa perdorë, i ligjëshem a i paligjëshem qi të jët, per me ja impozue popullit të ngratë i cilli, tuj pasë kujdese tjera, per me mujtë me u shporrë ka një herë sish, lën qi t'i impozohen. E kuer deputeti-aspirant nuk ka ëmen, duem me thënë nuk njëfet se â kund gjall; ky nisë me avitë prej vedit miq, dashamirë e bashkëveprues e neper mjet të tyne mrrin me jau mushë mënden disà mâ të pasunve e atyne qi kan mâ zâ në vënd, qi t'a ndimojnë masi ka bâ e ka hî n' at valle, tuj u dhënë atyne fjalën e nderit (armët e brëzit nuk permënden mâ) se ata kan me kënë mâ të parët qi aj ka me kujtue e me ndimue të xanmen lumnisht vënd në një karrigë parlamentare.

Si të kët vijue disi per së mari kjo lojë e parë, nisë komedija, komiteti perhapë në kater ânët programin, në të cillin permldhen të vishtirat qi vuen populli e smadhohen aq vetit e deputatit-aspirant, sa me të vojtë mëndja se zj është i vetmi nieri i kohës, një libruës i popullit, qi është gati kuerdoherë me bâ flitë vedin e gjithçka ka të veten, mjaft qi t' i dalë me e bâ popullin të lum. Masi të jën gatue zgjedhsat, atëherë, por jo gjithherë, pse ka ndonji kandidat qi nuk mund pritët pa dalë në shesh, sado qi s' i ka ardhë koha, atëherë, po thona, mas një marrëveshtjet të bâme parandej, komiteti i siëllet aspirantit e i lulet qi mos t' a kursejë vedin, qi të hjekë keq per hater të popullit e të pelqejë me vû kandidaturen per deputat në Parlament. Kandidati një herë mâ parë bân se së po due, mandej, tuj pasë dhimë per ata qi së kan jetë pa çue atë në Parlament, çon fjalë se ka me u mûndue e pa mrrijtë mirë aj lajm, duket aj vetë në komitet e dishmon se ka da me e marrë at barrë të rëndë mî vedit është vetit prej nderimit, e prej uzdajet të madhe qi zgjedhsat drituen ndaj të. Marrë fjalën e ti, Komiteti nisë e shpurnishe mëchë mâ teper, porositet muzika, porositen brohorit porositen dritë sokitjet e mldhen paret per mâ të parin zijalet shynviri; e t' ardhmen ajo ditë e bardhë e gostës së parë, gjithshkafja vijon rre-

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

gullisht, si në një makinë të mirë, e telegrafa lajmon gjithkrahë nëpër këtë rrokull të vogël se është krejt e sigurtë kandidatura e Isk Ypsilon deputatit.

Por koha më e mndershmja, pse më e mundshmja, ajo që i shtjen pjestarët e Komitetit fill nder ethe është kuer i madh e i vogël do të shperviëlen përnjimend pse zgjedhjet janë afer, krejt afer, shi tu dera, masi atëherë lypet me vë n'oroe se që lëvizje është tuj bënë pjesa kundërshtare, tuj marrë në kujdes fjalët e mdha që ajo flet, për me dalë në i folë edhe më të mdha, tuj u d'ânë, miqësisht por jo kurr pa gjë, doren dashamirëve bashkëveprues, në hesap të njati e të njatynë që, tuj mprojtë ndonjë kandidaturë, u kan thënë pëntorëve të vet: paguej e mos druej. E kshutë pëna fillon përnjimend me zëll për me i dalë zot zotnis, ngjati zo' jeten; shef të papëne që, lënë zanat e braktisë krejt d'gajë, nepen e nepen, thue se e kan për vedi: tash i vën n' oroe tuj ndalë kënd në rrugë të madhe, mas pak kohe i ke në kafe; tash hijë në ndonjë shpë, tash turr e vrap në një pijetore, k' kan pa tuj h' ndokend e aty, ti luej nafaka luej, kti një k'ij, atë një gotë, k'uej pësdheshen, kuj qindshen, si t' i kët bënë miqët në qef e të jët bënë më në qëf edhe aj vetë, tuj rrahë mastikë në havan të rrakakes së vet, arrsyeton, derdhë politikë, i ndrron vënd kryegjyettit, bënë Buen e Drë e Kir me kthye kah kan ardhë e me na lshue tokët që na zaptuene, shperdan q' do njegullinë dyshimesh e me ka nji: për të mirë, a, të bafte mirë, mundohet me i shkëlqë ata më të ploshtit që, tuj pasë halle tjera në krye, nuk kan ngae as me ndëjë me e ndigjue. E në kto rasa ke për të n'ore kah dalin për fushë çashtje familjare krejt të mshehta, pëna që sëjënë kurrkund, të shpifuna të turpshme, të marruna nëret; është pëntuer, mërr hakun, i kan urdhnuë me bënë si duhet e si nuk duhet, mjaft që të mund i delet pënes në skaj!

Dikuer vjen edhe koha me da pëntullat Roja e ditëve të përparëshme shtohet e pjestarëve të njatës e të tjetres lagje i h'ën frigë mos të jau kndojë kush lërat në xhep. Partija kunder-

shtare sa herë ndeshet nder zgjedhja të thyeshem a të padieshem, nder asish qi din me bâ vetem çka t' u thonë mâ i mrami qi flet me ta, e perdorë ket rasë per me shndrrue njanen pustull me tjetren e kjo pûnë mund ndollin edhe shi në njat vënd kû mli-dhet populli per me dhânë zânin e vet. E kuer i shkreti more zgjedhës të kët qitë në kashë at pustull të veten e të mârrë frymë, i knaqun pse e shef vedin të lir e të shkapulluem prej çetët të papûnve, pûntorë vetem zgjedhjesh, qi deri n' at ças s' e lane me xânë kund vënd, i xueren gjûmin e nâtës e i xûne kashaten në fyt, atëherë vjen koha mâ e egra, ajo e terbuemja per agenta të partive të ndryshme e, mos t' ishte ligja qi urdhnon nder kjo çase me shtue gjithkahë rojen, tuj mârrë edhe masa tjera mjaft të rrehta, pûna kishte me shkue edhe keq fort e komedija kishte me marue në tragedi në mes t' atyne qi, kush per një qellim, kush per një tjetër, grumullohen per rreth arkët kû qiten zânet, pse don dijtë se, me gjith ligje e masa të rrehta qi mos të bâhen shper-dorime, rrall e kurr ndollë me u krye zgjedhjet pa ndi prej njan-ës a tjetres lagje ndonji protestë kundra kti a ati tjetrit veprim të paligjëshem, të cillit i pshtetet plotnisht ngallnimi i partis ku-ndershtare.

Masi deri ktû paraqitem një pjesë të sistemit parlamentar e pame se si krijohet një deputat e si i nepet mandati të shofim tash e të vëm n' oroe deputatin e ri n'at valen e veprimi të vet n' ushtrim të misjonit qi ka. Deputati i ri, po kje se ka një na-tyrë energjike, së parit një herë ka me shikue me ta kuer ndonji të madhit, por para sÿsh ka me pasë një vënd mâ të naltë, tuj u mundue me zotnue permî ndonji çetë kolegësh, per me nujtë me dalë kryetâr i njanës nder parti, qi, kape fyt a fyt, mundohen me rrxue njana tjetren. Po pat deputati i ri vetëm një inteligencë të ndermjeme, po pat një karakter të ligështë, aj, para se me u vû në sherbim të njanit a të tjetrit ndër kapodaji, ka me e mâ të mirë vedin e ka me zgjedhë një ndon njëta qi mund i napin uzdajë mâ të plotë se nuk ja qesin poshtë tjetër e nuk pritojnë me i bâ

nderë, për me mujtë kshutë me kondendue sidomos miqt, që e ndimue me u kapë deri në Parlament.

Por çka është një parti në Parlament? Po deshtem me i ndëjë teorinë, partia është të bashkuemt e shumë vetve, që mendojnë në një mndyrë e permledhin fuqit e veta me qëllim që me u dhënë shkas ideve që ata kanë me dalë ngallnyesa si në legjislacion, ashtu edhe në drejtim të jetës publike.

Kjo kishte me këne partia parlamentare n'abstrakt. Por ato lamijet e verteta të partis i cakton ambicjoni vehtijak e gjith-shkafja mliidhet rreth një njeri të vetëm i cili, për vetë të bukura që mundet me pasë e sidomos neper vullndet të çelikut të vetin, lidhë shumicën për rreth vetit; e ky është që mandej shikjon e më tej uzdajë të plotë se, neper ndimë të gjith atyne zotnive shërb-torë, ka me mujtë, mos sot, nesër, me u kapë për ndonjë portafol ministerjal. Shifet, pra, çitas se në sistemin parlamentar gjith-potera bāhet për rreth dy a tre vetëve që kryesojnë ndonjë parti e që kanë në dorë vullnderin e gjith tjerëve, që komi çoj si përfaqësuesat e vet. E njimënd, kryetarët e partive janë ata që na-pin vendime, drejtojnë lëvizje e xjerrin prandej edhe dobë prej ngallnimesh. Kë me u ndeshë ndonjë herë çetë të vogla, çetë partish në minjaturë; por kë në fund të sonit, tuj votue a tuj mos votue kanë me i vjeftë gjithmonë ndonjë të madh it. Mbledhjet nder të cillat mund marrin pjesë edhe tjerë, që s'jānë të Parlamentit, të shumtën e herës janë vetëm shkas i bukur për ndonjë deputat oratuer me paraqitë at vetë të veten, pse shkas për ndonjë tjetër që nuk dīn me prā, me folë, s'me folë, pa kqyrë aspak se bāhet gazi i dheut, pse janë të rralla, krejt të rralla ato rasë nder të cillat një bisedë edhe e madhe, vjeshmit deputat të kët fuqi me bā që Parlamentit të votojë çka e mundohet me paraqitë. Shum herë, për mos me thënë gati gjitherë, qysh para se me u rrahë çashtja, zānet janë njëherë e caktue; e shumica është e sugurue me. Ky, tuj folë ashtu përgjithësisht, është mekanizmi i nderlikuem i komedis parlamentare a si e thotë një

rusi), nieri politike fort në zâ, rrëna e madhe politike, qi zotnon nder kohë t'ona.

Mas teorijet parlamentare kishte me u dashtë të zotnote një shumicë e arsyeshme e e ndërsjme; në praktikë janë vetëm disa kryetarë partish, qi sundojnë e kanë gjithshkafën në dorë. Në teori të mushunt e mendes për një të vërtetë të kjo të t'ë paraqitne kishte me u dashtë të rrjedhte prej një shndërrimit mëndimësh me bënë qelsi a, po e lypit pëna, edhe me turr; në praktikë të mushunt e mëndes nuk rrjedhë prej rrymet të fjalëve, qi kanë me mjetë veç me e trashue më, teper librin e mbledhjeve parlamentare, por është drejtue prej vullndetit të kryetarëve të partive e mas interesëve vehtijake. Në teori përfaqësuesat e popullit nuk kanë tjetër para sysh veç të mirën e përgjithtë; në praktikë, nën hije t'interesëve të përgjithta, struket interesa e veçantë ja e vedit, a por edhe e miqve. Në teori kishte me u dashtë qi për deputët të zgjidhen njerz të mirët, gjyetasit më të çmuemt; në praktikë i ndërsjmi do të rrijë me shikjue kah oda mledhë në një të vet ndoshta edhe njerz rrugash, për mos me përdorë fjalë tjetër. Në teori zgjedhësi voton për kandidatin e vet pse e një e ka uzdajë në të; në praktikë ai voton për një njeri gati gjithherë të panjof-tun, për të cillin ndjeu vetëm në kohën e zgjedhjeve se ishte gjallë. Në teori, eksperiencia, disinteresa drejtojnë punët në Parlament; në praktikë këto janë të rregullueme vetëm prej egoizmit.

Por damin më të madhin e shkakton sistemi parlamentar në të përbërë të ministereve, tuj e pshetë në princip, të partive. E njëmend secilla parti politike shikjon veç si të marrë qeverinë në dorë, e kah ky qëllim drejton të gjitha veprimet e veta kështu ballafaqë e kështu edhe tinëz. Prej këndej rrjedhë opozicioni i padam, përherë më i eger, e shpesh krejt i pa arsye e i pa të drejtë, me të cillin partija qi ka pakicën, rrin gadi nder të gjitha rasët për me ligështue ministrin e me përfitue prej e do lëvizjet, m'u mu-

1) C. P. Pobedonostzov, Questions religieuses sociales et politiques, traduit du russe, Paris, Lauthry, 1897.

ndue me e rrokullisë. E kështu ndollë qi ministrat, shty prej instinktit qi me ruejtë barren e fuqisë, e shkojnë të shumten e kohës, qi ja bâjnë të mangut pûnës qi kishte me u dashtë të kryejshin, tuj shikjue se si me i dalë zot vedit kundra anmiquve politikë qi kan e si me ruejtë miqsin me shumicë e cilla, po i kqyri disi shtrëmtë edhe një herë të vetme, mundet me i bâ me u rrxue. E po ndolli qi pakica i del në skâj qellimit të vet e, tuj u bâ shumicë formon gabinet të rî, atëherë kerset potera ndermjet të pjes-tarëve të sajë nder gjith njato dit sa ngjatë krizi ministruer. Por-tafoli âsht një e pretendentat janë shumë; e tuj mos mujtë me u kondendue të gjith, lypen mënd e mënd shumë për me e drejtue pûnen në mndyrë qi ata qi s'kan mujtë me u kondendue, mos të kalojnë n'ânë t'opozicionit. Prandej kryetarët kqyrin me i paj-tue kta nierz, me i marrë me të mirë, me u premtime sa mja shumë, aq sa me t'u dukë se je kund në ndonji treg. E ngallnimi i par-tis qi mûn âsht vnër qi vlon në partin e mujtne, e qi, t'ardhmen dita edhe derdhet diku kundra atyne qi u vûne me sundue e qi në gjithçka do të ruhen, pse gjithkund mund të ndeshen në lak e një mbledhje e vetme parlamentare, qi të jët pak si me stu-hi, mundet me i rrokullisë.

Por âsht koha qi t'i napim marim ktyne kujtimeve t'ona, masi as trupi vetë i së Perkohëshmes nuk bân qi të shkojmë më gjatë. Në të gjitha trajtat e qeverimit, pa perjashtue atë të Parla-mentit, ushtrimi i auktoritetit civil mundet me pasë jetë e me veprue për dobî të komit, qi Qeverija kryeson: e në kje se na në ket studim rreshtueme disa idë mî sistemin parlamentar, nuk e bame për tjetër veç sa me jau mushë mënden disave (qi njerisht nuk janë pak) se pshtimi i një popullit nuk mund pshtetet ve-tem në trajtë të qeverimit, por doni marrë në kujdes edhe shpirti qi e frymson. Marrë si mërrret sot sistemi par-lamentar, nuk të knaqë e të bâ, si pa dashtë me pershkue neper mënd fjalët e Romanit: *Oh quantâ species; cerebrum non habet!* Diçka duket ky sistem, por nuk âsht aq e masi të gjitha

Shtetet qi e ndjekin kishin me dishrue me e pa krejt të permirësuar a por edhe mos me e pasë aspak, a është nevoja qi t'a ndjekim na, qî, si Shtet, jemi në formim e qi mas provëve të bâme, mujtme me pa se ndoshta kishte me na ra mâ per shtat me ndjekë ndonji tjetër institucion politik i cilli të perkojë mâ mirë me nevojë të kohëvet e me mndorje edhe të vendit? — Videant Consules!

Shpresët e Shkodres.

E shofim se jemi tuj a vorfnue e, mâ teper se kurr, kerkojmë me mênd kahë mund të na vînë ndima.

Parandej disa shpresojshin n'udhë të hekurit qi, neper Serbi deri në Shnjn, do të perpiqte Tunen me Adriatik, por, masi kjo udhë po del neper Tivar, edhe kjo shpresë, e mirë a e keqe, maroj.

Disa shpresojnë se do të gjinden madene a minerala nder male t'ona. Në gjithcillin Shtet gjinden disa llojesh, n'Ungerî ka edhe ar, por pak kund gjinden mjaft a në një vënd qi tep dorë të xjerrunit. Basini i Detit të Mjesem, si e thrasin geologët, nuk ka mjaft, sikuer e shofim nder fqij t'onë rreth e gjatë. Në pastë, shyqyr o Perendi, si thohet, por shpresët nuk mund t'i pshtesim në të, pse kishte me ra me i pshtetë në çka nuk dim.

Fabrika nuk kemi, e as nuk mkâmen lehtësisht, pa u gjetë ndonji brumë, pa u çilë vëndi mâ teper e pa përparue nieri.

Pyllat nder âna t'ona janë relativisht pak, lerg, nder male, e nuk kemi rrugë per to.

Po ku mund i pshtesim, pr shpreset t'ona?

S. C. Sedlmayr - i, Profesori i madh i Shkollës së

Naltë të Bulqës në Wien, shkruen se Shqypnija është një Shtet bulqësije. Por bulqësin e Shkodrës nuk e lënë ujrat ndër fusha me çue krye. Pra kishte me u lypë që të mërret në kujdes kjo çashtje, që të drejtohen e të rregullohen ujn timer, masi nuk kemi tjetër mndyrë gjallnimit. Por nuk mundemi, as nuk kishte me këne nevoja me i ndreqë të tana pënë me një herë; një rregullim i plotë i ujn timer kishte me na përpi një milion napoljona ar, por kishte me këne mjaft që të godisim shka na duhet më parë e çka, tuj arsyetue, shifet se është pënë që mund kryhet edhe me mjete që sot mundemi me pasë; të godisim Buenen, për të cillen bile murt thohet se goditë vedin, pse ky lum, posë të mirash tjerë, kishte me çilë udhen e tregtis së përjashtme e të tregtis me Mal-të-Zi.

Qe, pra, programi, i vetmi program praktik për në e që, mas mëndes s'eme, po u shtë plotësisht në pënë, kishte më dalë nafakë për Shkodër.

Udha e natyrëshme e Drinit është neper Zadrimë e në dët, por ky lum, që bjen me vedi shumë lym e zall, e mushë shpesh shtratin e vet, e kshtu, krye disa qinda vjetësh, e gjëjmë gjithmonë njëti.

Në kohë para Krishtit binte, si na e diftojnë shkrimtarët roman Livius e Plinius, në Euen; por pak më vonë shofim se për një njimë vjet e pat lënë krejt ket krah. Në shekull XIII e deri në marim të XV u kthye prap kndej, e ra at me shumicë në Buen, sa kjo n'at kohë mrrijti me marrë deri emnin e të e u mirr „flumen Drini“ e katundi i Shënkollit edhe at kje thirrë „San Nicolo de Drino“, a „de Oldrino“, sikuer gjindet ndër Arkive të Raguzës. Edhe Shirqi kje thirrë dikuar „Portus Sancti Sergii de Drino“, a „de Oldrino“, a edhe „Sanctus Sergius Lodini“.

Në marim të shekullit XV shkruen geografi venedikas Domenico Negri, se Drini është largue prej Buenet e se, afër Shkodrës, i shifet gjithnjë shteti i thar.

Në vjet 1577 një tjetër venedikas shkruen, se brigjet e Buenës janë gjithmonë me blerime, pse ky lum nuk del kurr prej

shtratit të vet.“ Prej letrave të Conte Antonio Loredano, qi në vjetë 1474 mante Shkodren e rrethueme kundra Turkut, shifet se udhtimi neper Buen ishte aso kohe i pa asnji ndalim per barkë të mdhà a „galee“ të Venedikut. Prej do shkrimtarëve tjerë shifet mandej prap çiltas se, kuer Drini nuk binte në Buen, kjo nuk delte me mârre fushat, e udhtimi i barkëvet ishte gjithmonë i çilun.

Në vjetë 1846, neper disa vija mulljsh e neper disa vada, filloj Drini me ardhë prap kndej kahë Buena, e në dimen të vjetës 1858-59, tuj u bashkue me Kîr, shperthej krejt afer Bahçe-llekut; e sot vînë $\frac{2}{3}$ t'ujit të tij kah Buena.

Kiri edhe ky binte perpara gjithmonë në liqë, neper Shtoj e nen Vrakë, e edhe sot mund i shifet hunda në breg të liqënit vetë; e vetem tash pak qinda vjetësh bjën edhe Kiri në Buen.

Kuer nuk i jânë perzi Drini e Kiri, Buena shkonte me at ujë të kulluet të vetin qetësisht kah deti e pa bâ shum dredhime. Nuk dihet historisht, e as nuk shifet se ka mnjënue ajo mâ fort motit, se deri kû âsht sot kneta e Zogaj n'e djathitë e deri në knetë të Kakarriqit n'e rrmaktë.

Por, që se Kiri e Drini i rane ndesh, gadi në fillim të turrit të sajë e në ndi a terthuer, Buena ndrroj. Tuj u permledhë ujna shum, Buenen ma parë një herë nuk e xën shtrati i perparëshem. E dyta, ky shtrat, prej lymit e zallit qi bin ata dy lumenj, shkoi tuj u bâ stome stome e tuj u mushë. Nder kto 50 vjett e mrame, si mund shifet prej do rrenojeve, etjr., âsht mushë deri në 2 metra, kshitë qi ujnât dalin e mârriin fushen, e udhtimi i barkëve e i avullloreve âsht i ndalun ase i shtrëtuem prej gjithfarë rrjedhesh e ceklnash.

Mezili a syperfaqja normale e liqënit nuk vjen me kënë veç 6 metra mî dêt; tuj u nalt sue, pra per arsvena qi permenden, syperfaqja e Buenës, liqëni nuk ka si shfren, me rredhë aq të kadalëshme qi ka, ujin e vet aq sa kishte me ndashtë neper Buen, e ka një herë ndollë qi Buena nuk mund të kjojë turrin e vet nën

Sukë të Zuzit e i duhet me kthye perpjetë.

Posë se nuk mund të shfrejë aq sa lypet me ujë të vet, liqëni vetë shkon tuj u mushë prej lymit qi i hën prej Drinit, i cilli, pak a shum e turbullon ujin gati krejt, e kshtû ndollë qi edhe ky të jët i ngushtuem me dalë e me u perhapë nder fusha, me dam të bulqësis e me dam edhe të tregtis, prej cekinash qi shkon tuj lânë. Po vijoj pûna kso dore, liqëni do të dalë një ditë neper gjytet të Shkodres, si duket se pat kënë nder kohë prehisto-rike.

Hapsija e liqënit sot kapet deri në 362 kilometer katera-nësh, e kà xânë, çë se ka ardhë Drini nder kto âna, 60.000 ditë-arë tokë, qi nuk i lshon as në verë, e 48.000 dit-arë, qi nuk i man gjithmonë. Pra, ka mârrë e ka damtue 108.000 ditë-arë. Shumica e ktyne tokëve shtrihet kah fusha, qi i thonë e Podgoricës, a kahë Mali-i-Zi, por shum janë edhe kahë fusha e Bajzës e gjatë bregut kah na.

Buena, per shkajk të Drinit, xën gjithnji edhe sot 56.000 ditë-arë e perkohësisht 24.000 ditë-arë tjera, qi bâjnë gjithmarë 80.000 ditë-arë, nder të cillat shumica âsht e ânës s'onë (vetem në Murtepe-Velipojë-Kakarriq na xën mâ se 20.000 ditë-arë).

Posë damit qi kta ujna i bâjnë bulqësis e tregtis, kemi edhe damin e rardë per kahë shndetësija, pse gjith ajo mori knetet prishë ajrin deri larg e larg, e do katunde t'aferme, perpara aq në lulzim, kan dalë sot faret.

Se sa frytin mund e napin kto 188.000 ditë-arë qi janë xânë a janë damtue prej ktyne ujnave, pak a shum mund t'a marrë me mënd gjithkush. Un po due vetem me permëndë ndonji send per tregti historike e të gjânë, qi asht kà gjithmonë neper Buen, e qi mund të vijohet edhe tash, po patem na kujdes me e rregullue si duhet ket lum.

Rruga e tregtis së Shkodres, rruga e njasajë tregti qi e bân ket gjytet aq të madh e në kà, ka kënë neper Buen e neper liqë. Në zâ ka kënë mandej, edhe në kohë të Romanëve, rruga qi

prej bregut të liqënir çonte neper Nikshiq deri nder fusha të Narentes, a në Hercegovinë e në Bosnje. Kjo rrugë toke, aq e mëçme, ka pûnue me Shkoder, pa u prishë rruga e Buenës, deri sot njiqind vjet, kuer s'e myllshin luftat. E na mundemi me e ndi edhe sot në gojë të popullit se b. f. Filipi i Jāk Bojaxhis a Bianchi ka bâ tregti me kual per Sarajevë. Bile edhe masi jânë nder-tue rrugë njeti deri sot dhetë vjet, kan dalë neper Buen per Podgoricë e Nikshiq mâ teper gjâna se per Shkoder, sado qi kje çilë udha e hekurit e Tivarit e Buena pat fillue me u prishë, a me u bâ mâ të shtrëjta udhtimet neper të. Don marrë para sÿsh se udhët e ujit jânë mâ të lira se ato të tokës, si na mson ekonomija politike, mjaft qi kto mos të kën pëngime.

Sot nuk vjen mâ gjâ neper Buen per Mal-të-Zi, por vetem per tregti të permrëndshme të Shkodres, e kjo tregti, tuj mos pasë eksportacion, nuk âsht per tjetër veç sa me na dhânë shkas me hânger vedin.

Kishte me kënë mirë me pasë per t'a qitë gjith Drinin neper Zadrimë e Kirin në liqë, por, masi e dim se sot nuk âsht kë me i bâ gjith ato shpensime, mos të habitemi mas andrrash e mas angkëthit me kuslë të prarueme.

Me pasë per të ja hÿ vetem na godis së Buenës, nuk kishim me mujtë me i pshtue gjith ato tokë qi permëndem, as nuk kishte me na dalë me e kapë mâ tregtin prej kndej e deri në Bosnje; por, masi në ket godi do të ndimojë, si e mëndoj vetë, edhe Jugosllavija, qi kishte me pasë në të mâ teper fitim se mund kemi na, po e pau me udhë Qeverija e jonë; e masi së miramit Buenen mund t'a godisë edhe ndonji Bankë, tuj i prem-tue kësijë Shteti i jonë disa tokë prej atyne qi librohen, godija kishte me mujtë me u njehë nji nder pûnë qi mund bâhen, së cilës edhe kishte me ju hÿ sa mâ parë. E fitimi kishte me kënë gjithmonë i madh, pse shpensimet per godi kishin me kënë shum mâ të vogla se vlera e tokëve qi pshtojnë, posë dobijet qi kishin me pasë tregtija e gjëja e shndedes.

DIBLOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Per çka u perket mandej shpënsimeve qì kishte me u dash-të të baheshin per godi të Buenës, na mundena me marrë para sÿsh mëndimin qì paraqiten dy inxhenjerë qì pat dergue klû mshehtas Austrija, per me studjue ket çashtje e me dhënë gjygi mî godi të lumit që prej Gryket e deri në Shkoder. Kta thonë:

Per me rregullue Buenen, në verë, që prej Gryket e deri në Shkoder, km. 21.5 e km. 3 të Drinit në Bahçellek, gjithmarë km. 24.5, duhen, me njëhë shum, Fr. àr 3.000.000

Me grrye në Grykë në vjetë të parë „ „ 54.000

Me grrye në Grykë 5 vjet tjera sa ngja-
[të godija „ „ 194.000

Me grrye të paren vjetë prej Gryket e
[në Shkoder „ „ 89.000

Me grrye klû edhe tri vjet tjera „ „ 176.000

Gjithmarë 3.513.000

Kaq kishin me bâ, me pasë per të ja vû setcilles ditë-arë ka 10 Napoleona, vetun 17.000 ditë-arë. Raporta thotë mandej se âsht mirë me barxhue edhe 50.000 fr. àr në vjetë per me grrye prap klû të shifet se âsht nevoja e per me rujtë gjith godin e kta kishte me kënë njaq sa janë t'ardhunat e 2.500 ditëve-arë. Per me goditë, pra, Buenen, shkojnë, shum me thënë, njaq të holla sa ki-shin me bâ 20.000 ditë-arë, neper të cillat kishin me mujtë me u pshtue nja 100.000 ditë-arë tjera, posë fitimeve tjera qì kishin me rrjedhë prej ksajë godije.

Z. i.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

STATUTI SHQYPTAR.*)

Kapitullë I.

Formim i Shtetit.

Pjesë „A“

Dispozita të Pergjithëshme.

1. — Vendin e Mbretit e zën përkohësisht Këshilli i Naltë me të drejtat e detyrat e caktueme taksativisht në këtë Shtetut.
2. — Pushteti ligjislativ ushtrohet prej Parlamentit.
3. — Pushteti përmbarues i përket vetëm Këshillit të Naltë, i cili e ushtron me anën e Kabinetit.
4. — Pushteti gjyqsuer ushtrohet prej Gjykatave dhe vendimet e tyre epen në emër të Shtetit.

Pjesë „B“

Pushteti Ligjislativ.

5. Përfaqësija Kombtare përmbledhet në një Parlament të përbërë prej deputetnesh të zgjedhur prej popullit me votim të njishëm (universal) si mbas ligjës.

6. — Deputetnit zgjidhen për katër vjet; barta e tyre mbaron vetëm në mbarim të këtij afati.

Sa për këtë Parlament, ky artikull nuk aplikohet.

*) Jemi tuj e botue këtë Statut të Shtetit t'omë njashit si e xuerem prej Fletorjet Zyrtare për me çue në vënd një dishir të shumë lexuesëve e edhe pse, masi ka me na u dashitë me e përmendë shpesh, është më mirë që të jetë përmendur në një blë me lëndë tjera të kësaj vjetë.

7. — Askush nuk mund të pranohet për deputet pa qënë nenshtetas shqiptar, pa pasë mbushun moshën 25 vjetsh, pa gëzuem të drejtat civile e politike dhe pa pasun të gjitha cilsit e tjera të lypuna prej ligjës.

8. — Cilsija e deputetit është e papajtueshme me ç'do nenpunësi të Shtetit me rrogë ase me nenpunsi komunale, ase me shërbimin aktiv fetar.

9. — Deputeti nuk përfaqëson vetëm qarkun qi e ka zgjedhun, por kombin përgjithësisht.

10. — Deputetit nuk mund t'i epet asnji porosi urdhënore prej zgjedhësve të vet.

11. Deputetnit kanë të drejtë me marrë një shpërblim prej 5000. fr. år në vjet.

Këjo shumë mund të ndryshohet herë mbas here me ligjë.

12. — Mënyra e ushtrimit të zyrave të Parlamentit caktohet në rregulloren e mbrendëshme të tij.

13. — Parija e Parlamentit zgjidhet prej tij dhe në gji të tij, në nisje të ç'do sesjoni, për gjith vijimin e tij deri në fillim të tjetrit.

Zgjedhja e Pariës dhe emnimi i nëpunësve të Parlamentit bâhen mbas rregullores së mbrendëshme të tij.

14. — Parlamenti shqyrton fuqit e cilsit ligjore të misvet, dhe gjykon e vendon mbi to mbas parashkresave të rregullores së mbrendëshme të tij.

15. — Ç'do mis i Parlamentit është i detyruem me bâmun dy bë; njenën përpara se të shqyrtohen fuqit e cilsit e tija, dhe tjetrën përpara se të nisë zyrën e tij si deputet.

Beja e parë është këjo: Beto hem n'emën për Perëndis e mbi nderin t'em se kam për në kryem detyrën e shqyrtimit me ndergjegje e asnjansit të plotë.

Beja e dytë do të bâhet me këto fjatë:

Beto hem n'emën të Perëndis e mbi nde-

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

rin t'ëm se kam për të ruejtun besnikisht mëvetësin e t'ânësin toksore të Shqipnis, se kam për t'i ndëjun besnik Atdheut e për t'u dalun zot Shtatutit e ligjvet të Shtetit, e se kam për të kryem detyrën t'eme me ndërgjegje të plotë për të mirën e përgjithëshme, pa u pënguem as pak prej interesash të veçanta a krahine.

16. — Deputeti i zgjedhun rishtas, qi pa shlake të justifikueshme të vërtetueme siç duhet, nuk paraqitet deri në dy muej përpara Parlamentit për të bâmun bën e detyrshme, quhet i râm nga zyra e tij.

Gjykimi mbi pranueshmìn a mos të shlakevet justifikative, i përket Parlamentit.

17. — Deputeti qi për gjashtë muej rresht mungon prej mbledhjevet të Parlamentit, pa autorizimin e Parlamentit, quhet vetiu i rrëzuem.

18. — Kur, për ç'do arësye qi të jetë, mbetet zbrazët vendi i një deputeti, mbrenda dy muejsh prej ditës së zbrazies, por jo më parë se një muej, duhet zgjedhun një tjetër në vend të tij.

19. — Parlamenti mbliidhet vetiu dy herë në vjetë në dy sesjone të rregullshme të tremuejshme.

I pari sesjon fillon me 15 Shtatuer e mbaron me 15 Dhetuer, dhe i dyti fillon me 1 Mars dhe mbaron me 31 Maj të ç'do viti.

20. — Deputetënvët nuk mund t'u kërkohen përgjegjësi për mëndimet e shfaquna e për votat e dhânun në Parlament.

21. — Në kohë të sesjonit, deputetnit nuk mund të gjinden të burgosun për borxh.

Gjithashtu, në kohë të sesjonit, nuk mund të ndihen as t'arrestohen për çashtë penale, pa lëjen e vendimin e Parlamentit, veç se n'u kapshin në faj e sipër për krim. Në këtë rasë autoritetet gjyqsore janë të detyrueme me lajme Parlamentin mbrenda 24 orësh me ânë të Ministris së Drejtësis.

Për delikte e krime politike, deputetnit gjykohen dhe dë-

nohen kurdoherë, do-me-thënë mbrenda e jashtë sesjonit, prej Gjyqit të Naltë, me autorizimin e Parlamentit si mbas ligjës së posaçme.

22. — Parlamenti ka të drejtë me dekretue lirim të një misioni të vet për gjith kohën e sesjonit, në qoftë se ka që në zënë në perjudhë të pushimevet.

23. — Në sesjon të jashtëzakonshëm bisedohen vetëm ato sende që e kanë shkaktuar, të cilat do të caktohen në programin e përgatitur prej Qeverisë.

Këshilli i Naltë ka të drejtë me e mbyllun këtë sesjon kur do që t'ia shohë me arsye, po gjithmonë më parë se të nisë sesjoni i zakonshëm.

24. — Në të hapun të sesjonit të zakonshëm, Këshilli i Naltë, me një ligjeratë ose lajmesë, parashtron gjendjen e përgjithëshme të vendit e masat e gjykueme të nevojshme për me u marrë atë mot prej Pushtetit përmbartues, dhe Parlamenti i bën një përgjegjësi sa më të shpejtë.

25. — Parlamenti nuk mund të bisedojë e të vendojë pa qënë pranë një më shumë se gjysmë e të gjithë misvet të tij që kanë kaluem ndëpër formalitetet e artikujvet 14 e 15.

Nuk njehen në numër të përgjithshëm ata që mungojnë me lëje.

26. — Të gjitha vendimet votohen me shumicë absolute të deputetvet që gjinden pranë.

Zgjedhjet që i përkasin personave, në të cilat nuk votohen për herën e parë me shumicën absolute, herën e dytë votohen me shumicën relative të deputetvet të mbledhur.

27. — Votimi në mbledhjet e Parlamentit bëhet tue ngritur dorën përpyetë, me thirrje emërore ose me zë (votë) të fshehtë, si mbas rasavetë caktueme në rregulloren e mbrendëshme.

28. — Votimi i ligjvet bëhet një herë parimisht e dy herë artikull për artikull në tri ditë të ndryshme.

Votimet për kodet e paraqitur prej Qeverisë e të përgati-

tun prej një komisionit të posaçëm të krijuem me ligjë, bâhen en bloc në tri mbledhje në ditë të ndryshme, për veç ligjvet qi Parlamenti me vendim i quen të ngutshme, të cilat votohen mbas rregullores së mbrëndshme.

29. — Mbledhjet e Parlamentit bâhen botnisht. Përveç gjindes s' armvet, kushdo tjetër mundet me marrë pjesë në to në konformitet me rregulloren. Bisedimet e Parlamentit botohen në vëllume të posaçme.

30. — Parlamenti mund të bisedojë edhe në mbledhje të fshehtë, në qoftë se kërkohet prej ministërvet ase prej pesë deputetnish e në qoftë se pranohet prej shumicës, mbassi të ketë lënë dhomën bota e huej.

31. — Parlamenti âsht i padhunueshëm. Asnji zyrtar a fuqi armësh, përveç trupit policuer të veçantë, nuk mund të vëhet mbrenda dhomës ase te porta e ndertesës ku mblidhet Parlamenti pa vendim e kërkim të tij.

32. — Ç' do akt me fuqi ligjore do të shpallet në gazeten zyrtare, e cila u dërgohet të gjitha Bashkivet të Shqipnis.

Shpallja do të bahet të shumten dy javë mbas votimit dhe akti hyn në fuqi e zbatohet një muej mbas shpalljes, përveç atyne ligjve qi caktojnë një afat të ndryshëm për të hymit e tyne në fuqi.

Aktet me fuqi ligjore do t' inserohen në mbështjelljen zyrtare të ligjvet e të dekretevet.

33. — Parija e Parlamentit âsht e detyrueme mbrenda në sesjon me i këthyem Pushtetit përmbaues ç' do projekt të paraqitun prej tij e të refyzuem prej Parlamentit me gjithë arsyet e mos pelqimit.

34. — Asnji projektligje qi së përqehet prej Parlamentit, nuk mund të paraqitet për bisedim një herë të dytë gjith n' atë sesjon.

35. — Per gjith vjetë, Pushteti përmbaues do t' i paraqesë Parlamentit për shqyrtim e pëlqim Bugjetin e përgjithë-

shëm t' ardhunavet e të prishunavet të Shtetit, bashkë me parashtresën e mënyravet e të mjeteve mbas të cilave do t'u baje ball atyne shpenzimeve.

Të gjitha t' ardhurat e shpenzimet e Shtetit do të futen në Bugjet.

Bugjeti do të paraqitet gjithmonë në hapjen e sesjonit vjeshtuer, i cili s' mund të mbyllet pa u votue Bugjeti.

Mënyra e hartimit të Bugjetit, bëhet me ligjë. Bugjeti votohet kaptinë për kaptinë, dy herë në dit të ndryshme.

Pushteti përmbaruës, në mbarim të vitit financiar dhe mbrenda në sesjonin e dytë të vitit financiar tjetër, do t' i paraqesë Parlamentit për shqyrtim e pëlqim Bugjetin konsumtiv të motit të kaluem, i cili votohet një herë përgjithësisht.

36. — Kur bugjeti i ri nuk arrin me marrë formën ligjore definitive deri në fillim të vitit financiar për të cilin është pregatitur, Pushteti përmbaruës vën në zbatim atë më të përparshmin për atë kohë sa do të vonojë pëlqimi e votimi i të riut.

Në këtë rast, se cilës degë t' administratës Parlamenti i hap një kredit të përmuejshëm jo më të madh se e dymbëdhjeta pjesë e shpenzimeve të zakonshme që i përkasin mbas Bugjetit të vjetër.

37. — Pushteti përmbaruës, nën përgjegjësin e tij civile, detyrohet t' inerojë në Bugjetin e përvitshëm të Shtetit ç' do ligjë që ngarkon nënshtetasit me paga e taksa.

Ligjet që nuk inerohen në Bugjet, quhen si të ngrituna e pa fuqi ligjore.

38. — Kur një kredit i dhënë në Bugjet nuk mjafton për atë shërbim, Pushteti përmbaruës, me një projektligj, mbrenda në motin financiar, kërkon prej Parlamentit shtimin e atij krediti deri sa t' arrijë, dhe kur shfaqen shpenzime për nevojë të pa-parapame në Bugjet, Pushteti përmbaruës përsëri mund të kërkojë prej Parlamentit një shtesë krediti, gjithnjë në themel të një projektligjë së posaçme.

Ligjët për kredite suplementare ashtu edhe të jashtëzakonshme, votohen si ligjët e zakonshme.

Në rasta lufte, kryengritjeje, e kalamitetit publik (afati semavije) kur Parlamenti gjindet në pushim, Qeverija mundet me dekretligjë të krijojë një kredit të jashtëzakonshëm nën përgjegjësinë e saj.

Këjo dekretligjë i duhet paraqitur Parlamentit në sesionin e afërm.

39. — Bashkë me projektin e Bugjetit të përgjithëshëm, ç' do vjetë do t'i paraqitet Parlamentit edhe projekti i sasis s'ushtrisë që do të mbahet më këmbë.

40. Parlamenti ka të drejtë të thërrasë përpara tij cilindo nga Ministrat për me e pyetur mbi ç' do çashtje që i përket degës së tij.

Mënyra e thirrjes dhe e shfaqjes së Ministërave caktohet në rregulloren e mbrendëshme.

41. — Parlamenti kontrollon Qeverinë.

Për mprojtjen e interesave të përgjithëshme, Parlamenti detyrohet, në ç' do rast të veçantë, të formojë prej gjinit të vet komisi hetimesh për të studjuem çashtjet e faktet që lidhen me to.

Komisi hetuese kanë të drejtë me kërkue shpjegime me gojë e me shkrim, si prej autoriteteve botore ashtu edhe prej privatvet.

Mund të këqyrin edhe të gjitha aktet zyrtare që t'u duken të nevojshme.

42. Parlamenti akuzon ministrat e i dërgon përpara Gjyqit të naltë të Shtetit në bazë të ligjës së veçantë.

43. — Parlamenti nuk mund të pranojë deputet si as të ndigjojë të tjerë përveç ministërve asë zëvendësve të këtyne me përjashtimin e rasës së parapame në artikullin 24.

44. — Në mbarim të periudhës së Parlamentit përmbaues detyrohet, mbrenda në dy javë prej ditës së përndarjes së tij, të dekretojë zgjedhjet e reja parlamentare, të cilat duhen bam, jo

mâ vonë se dy muej e gjymsë dhe jo mâ parë se një muej prej datës së dekretit.

Në qoftë se, për shkak të paprituna, përvudha e Parlamentit merr fund, mâ tepër se një muej përpara kohës së caktuar me në Statut, Parlamenti i ri mbledhet vetiu 15 dit pas zgjedhjeve.

Në qoftë se në kohën mbas mbarimit të periudhës parlamentare dhe pa u bâm zgjedhjet e reja Pushteti përmbanues gjindet i shtrënguem me çpallë luftë ase me dhënë dorëheqjen kabinetit a Këshilli i Naltë, me dekret të këtij të fundit thërritet Parlamenti i vjetër për aprovimin e projektligjës për luftë ase për pranimin e dorëheqjes dhe ristabilimin e Kabinetit a të Këshillit të Naltë.

(Vijon.)

Prozodí Latine.

Rregulla të përgjithta mbi shkurtsi e gjatsi të rrokjevet.

(Perkthim prej Latinishtes)

(Vijim prej Numrit të Frorit.)

Pershtesen m' E të shkurtë n' njnuer perhera
E Treta e pret, (si n' gregis ardhë prej gregor)
Veç gjatë gjinore n' enis i del vlera
E t' gjata janë Ver, Iber, Alec, Rex,
Seps, Alex, Vervex, Mercus, Plebs e Quies,
Me Locuples, me Haeres e me Lex.
Por, metrin n'don m'e matan për mbas dies,
Edh' el të fjalvet të hueja gjatë ti rreke,

Pse t'gjatë vjerrshtorët e knduene molit hi'es.
Kshtû t'gjata janë **er, es** nder sa fjalë greke,
Qî dorë mas dore hînë nder fjalë latine.
Veç n' **Aer, n' Ather** e të shkurtë ti theke.
Pershtesen **I** të shkurtë në t' Treten shtine.
Gjinorja greke del e gjatë me fis,
Kuer n' **inis** t'dalë. (Merr gjasë prej **Salamine**).
E prap janë t'gjata **Vibex, Nesis, Lis,**
Me t'cillat **Gryps** e **Dis** kè per t'pershtatë,
Persè edhe gjatë, si kto, merr fjala **Glis**.
Por prap e Treta **ix** e qet të gjatë;
Shkurton **Hystrix**, (sado qî n'skâj del **ix**),
E prap **Sardonix, Varix** shkurt i matë.
Si shkurt i qet **Corendix, Erix, Nix,**
Me **Fornix, Larix, Coenix** e ndoj fjalë tjeter,
Si **Calix, Onix, Salix, Cilix, Pix**.
Veç t'shkurtë, gjithmonë ti fjalën vëne m' meter,
Kuer n' igis t'dalë ajo në rasë gjinore,
Si **Coccyx, Mastix**— fjalë t'asajë kohës s'vjeter.
Por fjalën **Brebyx** mund t'a lëshë mbas dore,
E gjatë a shkurt, si t'duesh, në punë mund t'qitet:
Per të sasi s'cakton kjo kanunore.
N' njinuer të Tretes **O** latin gjatë flitet.
O nder fjalë greke kurdoherë të ndeshet,
E **vogla** shkurt, e **madhja** gjatë do t'rritet.
Gjinorja n' **oris** shkurt nder tjera reshet,
Kuer prej êmnit asnjans t'a kët burinën;
Per posë **Os-oris**, gjatë kû zâni n'eshet.
Bos, Arbor, Compos t'shkurtë e kanë shqyptim;
E kshtû edhe shkurt shqyptohet **Lepus** (deper),
Si êmnat n' **obs** e **ops** qî e kanë marimni.
Kshtû janë **Allobrox, Capadox** Mâ t'eper
Shkojnë me ket rregull fjalët me **pus** ndertue.

Veç **Hydrops, Cyclops** s'skkojnë mbas rregullës s' eper,
Persë — si **Cercops** — gjatë kto duen vendue:

Ashtu si shemlla gjëjmë n' Virgilin e n' Marcjalin,
Qi kangë t'padekshme motit kta kan shkrue.

Pershtesët mbi **U** në t' Treten t' shkurta dalin.

Por kuer gjinorja, rrjedhë prej **us** t' rasës s'parë,
Del n' **udis, uris**, zan' mbi të s'e ndalin

Vjerrshtorët; pse gjatë shqyp'ohet marë.

Kshtu **Fur, Lux, Frux**, të gjata t' trija shprehen.

Por **Pecus, Ligus** t' shkurta janë me farë.

Pershtesët n' **A, n' E** e n' **O** të gjata njehen,

Kurdo qi rasa në shumuer t' kalojë;

Por **I** e **U** — posë **Bubus** — t' shkurta kthehen.

Të gjatë pershtesen **A** në verb shqyptojë,

Posë n' t' paren shtesë të verbit **Do**—me dhânë—

E kshtu të gjatë prap **E** n' pershtesë shënjoje.

Por kuer vend Eja para e**Res** t' zânë

N' dy kohët e para të pershteses s' tretë,

At herë e shkurtë ajo latin do thânë.

Veç **reris, rere** t' gjatave duen pshtetë.

E prap e shkurtë del **E** n' pershtesë, sa hera

Mbi **ram, a rim, a ro** të ketë zatetë.

Beris e **bere** t' shkurta janë kah vlera.

Medje ndojherë **Steterunt** shkurt asht bër,

Si edhë **Dederunt**, me nja pak fjalë tjera.

N' pershtesë të verbit **I** shkurt der me zâ;

— **ivi** në kohë t' kalueme gjatë do shkruet.

Por zâni n' **imus** shkurtë kë për t'i mshâ.

Veç gjatë **Velimus, Simus** duen shqyptue,

Si edhë **Nolimus**, n' **I** pse shtesa e parë

E t' Katertes gjithmonë asht për t' zgjatue.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
SHKUDER (2018)
SHKUDER

— **iri** i Konjunktivit gjatë e shkurtë bje marë.
O â e gjatë; **U** shkurt n' pershtesë latine thohet.
Veç n' **Palinurus** — n' zâ ky nder detarë —
Si edhë n' kohë t'ardhshme, gjatë ajo shqyptohet.

(Vijon)

Ekspozitë pikturash komtare

Organizue në Shkoder prej Shoqniyet „Rozafat“.

Asht një e vertetë mjaft e njoftne se një nder detyrë ndaj shoqin është me i ndimue e me i dhënë shkas që të njoftë sëndet më të hieshmet që ajo ka për rreth e me zblue përpara të gjith-shka mundet me ja mushë mënden për të kënnun të një visarit hartistik etnografik a por thuej edhe të përgjithshëm. Por kjo e vertetë duket si krejt e rë kuër të vën n'oroe nieri se sa pak janë ata që kanë kujdes për të kryem të kësaj detyrë e se është nevoja me jau përmëndë shpesh e pa dâ deri inteligencës e gjith njerëzve që, për kompetencë që kanë, kishte, me u dashtë të mundoheshin me gjoks për ket mndyrë msimi aq me fryt.

A është egoizem, pa kujdes a por gabim metode? Njëni a tjetri, a por, mundet me u thënë, njëni edhe tjetri. Si do që të jët, na kemi mujtë, me të thekun zëmret, me vû n'oroe se jo veç nder shumë familje, që kishin me pasë me se, por edhe gati në të gjitha shkollët mëndes së fmis a por edhe mëndes së të ritunit nuk i nepet shkas me pasë para sÿsh e prandaj edhe me xânë me çmue veprat hartistike e kulturare të vendit të vet, të cillat mund të jën aq me vlerë, sa me pasë arsye me vlevdue për to jo veç viset kû u kryene, por edhe komituarë e në mrrijtë kto vepra me këne çmue edhe prej të huejsh.

E pra, masi një nder qellime të nalta të lëvizjes s'onë nder lamije të kulturës së vertetë është të mkamunt e masës së rë me ideale të shndoshta e të themelueme mirë, do të ndjekim më të vjefshmen metodë didaktike që na thotë, se duhet me u msue e me msue tuj shkue prej l'afërmit në të largtin, prej të veçantit në të përgjithtë, prej të fjeshtit në të nderlikuem, e se lypet që gjithshkafja t'harmoni-zohet për me i sjellë vedit një kulturë organike e të fuqishme e cilla të rmojë, të ndrisë, të çmojë në një shkallë sa më të naltë më të mirat veti etnike, në mndyrë që ajo që të nepet mas hartesh, sidomos po kje verte inteligent, mos t'a bjerrë fizjoncmën e vet në një tymtajë të shkretë ase në msime të marruna pa themel, me dam të vetin më fort se të kurrkuej tjetër.

E kuer të shifet se për me ja dalë kët qellim të naltë nuk mjaftojnë msimet me gojë, atëherë duhet me përdorë edhe mjete tjera e me bënë si bënë në muej të kaluem Shoqnia „Rozafat“ e cilla, neper zëll përnjimend të palodhshëm të Kryetarit të vet z. Nush Topallit e të Sekretarit z. Ernest Kolliqit, diejti me organizue një Ekspozitë pikturash komtare e cilla, tuj këndë më e para jo veç në Shkoder por edhe në Shqypni e tuj pasë dalë fort më me randsi se kishim mujtë me ja paraqitë vedit, na detyron me u përgzue me organizuesat, me tfaqë bindi për veper të krye-me e me u urue që, sikurse dim se duen me bënë, të vijnë edhe mas sosit me mjete kso doret me i dhënë shkas Shqyptarit me njoftë vetvedin e visaret hartistike që komi ndërën në gjithë vet, tuj e nzitë kshutë me krye vepra përherë më të larta, që kanë me vjeftë me dishmue edhe një herë më teper fakt të muejve se Shqypitari nuk bënë kot hije më tokë, se është i zoti për punë edhe fort të mdha, vetem lypë, së parit sikurse është, një mendë që t'a kuptojë, një zëmer që t'a nxisë, një dorë që t'a drejtojë. E për me i vertetue këto fjalë, ka me mjaftue një këqyën, sado për rrshit, n'ënë të Ekspozitës.

Lokali nuk është gjatë fort e madhe: këni para sysh dy oda e një rruginë e copët e paraqituna mund të kapen, po thona me

hamënde, në mâ se dyqind, nder të cillat mâ se pësdhetë, a nën
nji pikpamje a nën nji tjetër, e kanë bukur do vlerë. Kë pikurë e
kë ravizë.

Ndoc Martini a Zamaj xën nder kto oda vëndin e parë,
sado që nuk janë shumë veprat e tija, as nuk shofim kurrë nder
ato mâ të mramet, e, tuj pasë dekë, mundemi me dhënë mî të
nji gjygi definitiv. Zamaj, nji dialë Shkodrë, që diq në Francë në
mâ të miren stinë të jetës së vet, kje piktor me fantazi shumë e
mjeshtër i thelluem për kah konceptjoni i pikturës. Tuj pasë këne
dhanë mas kti harti, aj, sado i pamjete, shkrini gjithcka mund i bite
në dorë për pikturë, njy e mjete tiera; punoj me entuziazem deri
në njatë ditë, të thuesh, që mardja ja ngrini doren mî nji pelhurë
e cilla, si dishmoj shumë kush që e pau, po t' ishte krye, kishte
mjaftue me e amshue jo vetëm si hartist kom'ar, por edhe bot-
nuer. E dim se shumë këne veprat e kryeme që ky la, vepra me
randsi e përnjimend hartistike, pse mrrijten me i sjellë nji emen
të madh deri në Akademi të harteve në Paris, por, mjerisht, nuk
dim se kû vojtën me marue e jemi bindë si nuk u ka rë kush
mrapa. Në ekspozitë për të cillen jemi tuj folë, nder sa vepra të
kti hartist na u ndal syni në nji pelhurë „Dr. Prêla“, për të cillen
kishim dishrue t' ishte vëndue në ndonji anë tjetër, për punë të
ditës që, tuj i ra teper për terthuer, ja voglore efektin; në nji
„Sh' Mri Magdalenë“ e në nji pastel që paraqite dy „Malcorë
n' odë të zjarmit“, e të gjitha k'o vepra na e paraqesin hartistin
si të myllët e melankolik, sado që nuk mund pshtetëna vetëm mî
kto pelhurë për me dhënë idën e plotsueme të opimit të ti
hartistik nder lamije të pikturës.

Z. Kolë Idromeno, që në pikturë është i njohur për
mjeshtër në këtë gjygetin t'onë, ka marrë pjesë në këtë ekspozitë
veç me pak vepra, nder të cillat krejt karakteristike është njana
që na paraqet nji „ftyrë malcori“, të të tip shqiptari. „Leka i
madh“, e „Princ Wied“ nuk kanë vlerë hartistike e Z. Idromeno
dishmoj vetë se i kishte pënuë me tjera qëtime. Por e interesan-

tëshme një tjetër pelhurë e tija, „Darsem në Shkoder“, e cilla, si të kryhet, ka me pasë vlerë shumë, vetëm, mas mëndimit t'onë, i ishte dashtë dhënë më jetë.

A. Gjergj Fishta, 1) O. F. M. paraqiti 24 tabela, disa ndër të cillat mrrijten me këndë njoftë e miratue deri prej Akademijet të Vjenës e cilla nuk lypj tjetër provë për me i dhënë pelqimin me vijue studimet e veta ndër pjestarë të sajë. E ravizëve hartistike t'A. Fishtës i shoqnoheshin pikturat e një tjetrit Franciskan A. Z. Lochmann, trajtat e hjedhne të cillave e të hijesuemt aq me mjeshtëri na e çuene si pa dashtë menden të shkolla germane e Beuron-it, qi është në zâ edhe ndër dit t'ona.

E kemi mandej A. Zanoni, S. J. zotnimi i të cillit në ravizim është i padyshimët e prandej, si tjerët, qi permëndem deri ktu, meten jashta konkursit, bashkë me Chinigo, për arsye se, si thotë proces-verbali qi u shtri në leter e kje nënshkrue prej tre kompetentve qi Shoqnia organizuese zgodh për gjygtarë, vlera e tyre kapercete atë të paravûme prej shoqniyet, kuer kjo pat caktue tri çmime për ata tre vetë qi t'u gjykojshin më të zot në pikturë.

Kemi para sÿsh kopjen e proces-verbalit, qi Parija e Shoqnis pat mirsîn me na dergue, e në të lexojmë: „Mas të grishunit të Paris së Shoqnis Rozafat për me çmue veprat hartistike figurative të paraqituna n'Ekspozitë Pikturash t'organizue me prej asajë Shoqni, na Kolë Idromeno, Edwin Varliçek, At Gjergj Fishta u mlodhem n'ânë t'Ekspozitës së me 27. 11. 923 n'oren 10 paradite. — Mas një rrmimit të gjatë e të paânshem mÿ vlerë të veprave të paraqituna mrrijten në kto rrezultate: Për çmim të parë u shênjuen Z. Simon Rrofa e Andreas Athanas; për çmim të dytë Angjolina Muzhania

1) Sa gjindet në Tiranë, për marrimë lirin me u ditue lexuesëve t'onë se drejtori i jonë A. Fishta është edhe arkitekt i kryem, si mund e dishmojë, ndër sa tjerë, Kisha Franciskane e Rrubigut e cilla prej arkitektive të huë kje çmue fort e gjykue e dëjë me figurue në ç'do gjyket.

Lajde Saraçi; per çmimin e tretë Fr. Donat Kurti O. F. M.
e fr. Benedikt Dëma O. F. M.

Gjygit pernjimënd të paanshem të tre gjykuesëve, kompetenca e të cillëvet nuk mund vëhet aspak në dyshim, jami tui dhënë plotësisht edhe pelqimin t'onë.

Z. Simon Rrrota, nieri pernjimënd i zoti, e, per studime qi ka bâ n'Itali qi thirret djepi i harteve të bukura, s'ka edhe si mos me kënë, nep uzdajë se, hartist qysh sod tui kënë, ka me mujtë me krye pûnë edhe mâ me vlerë se ato qi paraqiti, pse, sado qi lakon pak si n'akademizem, gjithnji skenet sidomos prej natyret kan aq nji gjallnim njiresh sa, edhe mos të kishte paraqitë tjetër, kto kishin mjaftue me sjellë prej ti bindjen e të gjithëve. E kishim dishrue qi z. Simon Rrrota të kishte marrë pjesë edhe me ravizime qi ka me shumicë e qi inteligences së Shkodres i kishin dhanë rasë të bukur me e kuptue edhe mâ mirë hartistin.

Andreas Athanas kje vû paras me z. Rroten. Nuk e dim a është ky zotni nji diletant, sado qi, per pikturë, me veti fort të çmueshme, a por ka bâ edhe shkollë. Nder pelhurë qi paraqiti ndryshimet na u duken aq të mdha, sa mos me t'u bâ me thënë se i pûncj nji dorë. Kush b. f. vën n'oroe pikturën „Nji rrugë e Shkodres“ nuk mund besojë kollaj se është nji dorët me nji krye „Pijaneci,“ aq karakteristike, sa edhe mos me pasë paraqitë tjetër Z. Andreas Athanas, ishte kënë mjaft per me i sjellë çmimin e parë.

Mjaft me randsi, pse të punueme me shum kudes, pelhurët e zojushave Angjelina Muzhani e Lajde Saraçi, qi mueren çmimin e dytë. Veprat e tyne janë të tanë njomsia blerim, njiye të ndritëshme, ka nji herë edhe të tepër, aty-ku n'ato pelhurë na ra me hetue ndoji tjetër dorë drejtuesë, qi vepra ve nuk jau ulë aspak vleren, prandej është uzdajë se, po vëne kto aq me cenë si ja kan nisë, kan me lënë sugjerisht shije të çmueshme zotnimit në nji hart aq të madhndeshm, si është piktura.

Çmuesat deshten me kujtue me çnim të tretë (ravizë) dy

Francikaj të ri, xânsa në gymnazin „Illyricum“ të Shkodres, fr. Donat Kurtin e fr. Benedikt Dêmen e edhe per ket çmim nuk ka kush ç'me thënë, pse kje përnjimënd i merituem. Ishte dashhtë me kqyrë mâ per s'afermit (qilluen teper nalt) një „Zojë“ e një „Sh'G'ioni i vogël“, posë sa tjerash, per me mujtë me vû n'oroe imtimitin e pûnës qi kta dy xânsa të censhem diejten me shtrî n'at grime leter, tuj diftue kshtû një zotsi të rrallë ravizimi.

„Lavd të posatshem“, vijon proces-verbali, „meritue-ne zojushat Lajde Muzhani, Nushë Kaçulini, Angjelina Dajçi e zot. Ndoc Kurti. Gjithnji, pra, një çetë e censhme prej maset të rë shkodrane, qi nëp shpnesë fort të gzueshme e qi prej kti lavd, të cillin edhe na po jau drejtojmë me zëmer, kan me mârrë shkas me shû sa mâ me zëll në pûnë edhe mas sedit njato veti të mira qi, prej veprave qi paraqiten, mujtem, me gzim, me vû n'oroe se vereverte kishin.

E guxon mandej kush me ardhë e me na thënë se kohët janë t'egra. Jo, kohët nuk janë t'egra. Janë kohë energijet. Rilindja e harteve âsht rilindja e nzitne, rilindja plot uzdajë e një mases së rë shqyptare. Ekspozita, qi Shoqnija „Rozafat“ organizoj në Shkoder, na bân me vertetue edhe një herë mâ teper se sa të dobishme janë kto nisjative të ndershme per një propagandë të mirë estetike. Kto viejnë per me i dhënë shkas një jetës ideale, aq e nevojshme sidomos per ne qi deri dje kjeme në rrezik të na xête frymen në fyt monotonija e jetës orientale. Ekspozita kso dore vjejnë mandej edhe per me bâ qi hartistët të njifen, qi populli të xân me shijue. E kto, nder sa, e dîm se kjene qellimet e malta qi pat para sÿsh Shoqnija „Rozafat“ tuj mkâmë ker Ekspozitë Pikturash, e ktyne qellimeve jau duel aq mirë, sa me meritue m'radijen jo veç t'in'elidences, por edhe të popullit marë. E na, tuj u pergzue edhe një herë me kta organizuesa te palodshem, urojmë qi Ekspozita per pûnë dore, qi kan menden me çilë në Prill të ksajë vjetë, t'u dalë edhe mâ e madhnueshme e mâ me fryt se kjo e para.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Kanûni i Lekë Dukagjinit.

(Shkruen A. Shtjefni K. Gjeçov, O. F. M.)

— Rishtypja e e perkëthyemja në gjûhë të hueja janë të ndalueme fare. —

(Kqyr Numrin e Dhëtorit Vjetë III, fq. 587).

B. Mbohi.

Nye i VII.

§. 771. Mbohues thirret aj i cilli nuk i vëhet zhgarkimit as shpifes, kje per ndo'i dam, per vjedhni a per ndo'i vrasë, e tr.

§. 772. Të germushunat e kercnîmet prej nji hamendjet, Kanuja së bân. — Mbohuesit nuk mund t'i hypet në qafë qi të lajë pasë e papasë per çdo zhgarkim e shpifë.

§. 773. Mbohuesi vetem atbotë bjen në faj, kur ky mos të donë me ardhë n'arrsye.

§. 774. Zhgarkuesi a shpifësi e bjen n'arrsye mbohuesin me Pleq e me Peng.

C. Pleqt.

Nye i VIII.

Tagri e detyra e Pleqve.

— Plaku i pengut, nuk mund t'i lypin të falëmet e të prëmet e Kanûs, pa e ndreqë punen. —

§. 775. Pleqt janë a të parët e vëllaznive a Krenët e fiseve, zyra e të cillve është e pështetun në themel të tagrit kanunar.

§. 776. Pa këta nuk mund të bân et ndo'i kanun i ri, e as kurrnji gjygj a pleqni qi do të pershî a nji villazëni, a nji fis, a edhe nji katund e Flamur.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

§. 777. Pleqt thirren edhë burra më zâ per urti e qi janë të regjë nder gjygje e pleqni.

§. 778. Per punë të veçanëta e per të kapme të posaçta, edhë të permendunt mun të merren per pleq pengjesh, e gjygji i bâm prej tyne âsht i njoftun prej Kanûnit mjaft qi të pleqnojnë mbas këti.

§. 779. Pleqt e Kanûs kan tager me shmangë çdo rrugë e kercnim damesh a vrasel, kû me urti, kû edhë me fuqi bashkë me katund, e nder kercnime të randa fort do të lypin krahin e Krenve e të djelmve të Flamurit, per të prâm në mend të dalunin mendësh.

§. 780. Pleqt kan tager me mblëledhë katundin, kur mos të donë kush me u ndëjët gjygjit të folun mbas Kanunit e pa krahambajtas.

§. 781. Per pleqni të vogla do të merren Pleqt në katund per mbas vëllazënjiet e fisit.

§. 782. Pleq të mârrun per me bâ ndo'i pleqni, aty e n'at hov qi t'u napin zâbuken të fjalisunt, tager kan me bâ gjygje me e çue deri në mbarim.

§. 783. Jo veç Pleqt a sè Krenët e Kanunit kan ket tager, por edhë pleqt e çâshtjeve të veçanëta, si t'i kêt zgjedhë kush per pleq, kan tagrin e permendun.

§. 784. Si t'u nepet Pleqve në dorë pengu i pëlymit, edhë ne u pendofshin të fjalisunt, nuk mund t'u sterman pengun, as nuk mund t'i ndrojnë ata pleq.

§. 785. Parimi i Kanunit âsht: „Plak mbi Plak, gjygj mbi gjygje bërë mbi bërë, Kanuni i Kanunbân“,

§. 786. Punët e randa qi e vruqen nderen e katundit a të Flamurit, do të peshohen prej Pleqve të katundit e prej Krenve të Flamurit.

§. 787. Pleqt e Krenët e Flamurit nuk mund të këpusin kurrnji gjygj, e nuk mund të gjobisin kënd në katund, pa i pasë me vedi Pleqt e Strapleqt e katundit, në të cillin gjindet fajtori.

§. 788. Po ndoili se duel mendësh një katund mbarë me gjith Pleq e vogjli, atbotë ngrehen Krent e Flamurit me Pleq e Strapleq vëllaznësh e Fisesh e me gjith vogli, edhe e bin në mend katundin e dalun doret.

§. 789. Po u çue një katund për me u ngrefë luftë Krenve, Pleqve, Strapleqve e vogjëlis së Flamurit nën të cillin gjindet, atbotë do të bâhet me dije Dera e Gjomarkut, në zâ të së cillës, do të çohen edhe Flamura të tjerë e nën prîje të kësajë Dere, do të mësyhet katundi i dalun doret, edhe e bin në mend me ndeshkime gjobësh, të xjerrunt prej vendit, a edhe me të grîme katundisht, në pasët bâ kush ndo 'i faj për të grîm.

§. 790. Sjëlljet e ndeshkime të permenduna, i veshen edhe një Flamurit kur të dalë doret; me ndryshim që Flamuri mbarë nuk mund të xiret prej vendit, porse leçitet prej Flamurash tjerë mje që t'a shtrojnë pengun.

§. 791. Kanunei që vën një katund me Pleq e vogjli për vedi, bj. fj. për hjekci, të pabesni, për vrasë a cubni, as Flamuri e as Dera e Gjomarkut nuk mund të jau luejë, mjaft që mos të trillohen punë të reja që të jën kundra vendimeve jetike të Kanunit të maleve.

§. 792. Nder gjygje e pleqni që i perkasin katundit mbarë a një Flamurit, pleq të veçanët nuk kanë teger me i marrë neper dorë. — Këto do të peshohen prej Pleqve e Krenve të Kacës të Katundit e të Flamurit.

§. 793. Po râ në faj një Plak katundit, do t' e lëshojë pengun në dorë të Vogjlis.

§. 794. Po s'u gjegj me shtrûe pengun, Vogjlija thirret Krenët e Flamurit e së bashkut e bin n' arrësje.

§. 795. Po râ në faj kush i Derës së Gjomarkut, gjygjin do të ja bâjën Krenët e Vogjlija e të gjith Flamuravet. —

§. 796. Po râ në faj ndonji prej Flamuritësh, do të peshohet prej Krenve e Vogjlis; e këu i Flamurit në faj do të peshohet prej Flamurtarit, Krenve tjerë të Flamurit e prej Vogjljet.

§. 797. Edhe pse Plak a Krye a i Derës së Gjomarkut, pengun do t'a lëshojën në dorë të pleqve e të vogilis, po bënë kush vajt mbës ta.

§. 798. Pleqt do të bëjnë gjyq pa krahambajtas, e pa u thye prej ndendoresh a të folmash prej njanit a tjetrit.

§. 799. Po u hetue ndo 'i Plak se e bëni gjyqjin me krahambajtas e kundra Kanunit veç pse i thyem prej ndendoreve t' anës kundërshtare, pos faqes së zezë, s' e meir kush per Plak 1).

D. Pengje.

Nye i IX.

§. 800. „Pengu i lëshuem, nuk merret mâ“.

§. 801. Pengu është shëj i landët qin pet në dorë të Pleqve gjyqitarë me tاجر qit të bëjnë gjyq mbi ankimet e dy kundërshtarve.

§. 802. Pengu thirret „Pengu i pelqimit a i zabukës“, qit do me thanë se tuj e dhanë pengun në dorë të Pleqve gjyqitarë, këta gjinden gati me i ndëjë gjyqit e pleqnës.

§. 803. Pleqnija a gjyqji i bëm pa pengje, faqe Kanunit së kà vjeftje.

§. 804. Para se të fillohet gjyqji, pengjet do të jën në dorë të Pleqve, e të kapunt në padë, posë qit nuk mund të luejn mâ, ata lidhen edhe me la opangat, ase pleqnin e përme prej Kanunit.

§. 805. Per peng xëhet arma, fisheku ora a edhe kutija e duhanit, mje qit të bin pengje qit t' i parashen vjeftjes, per të cillen kapen.

§. 806. Nder pleqnë ankimesh, zhënkimesh a shpifash,

1) Maledictus qui accipit munera, et percutiat animam sanguinis innocentis, et dicat omnis populus: Amen. (Deuter. XXVII. 26).

Fjala e gojës nuk pelqehet per peng; duhet shëji.1)

§. 807. „Fjala peng“ jet vetem atbotë, kur t' i flasë kush kuej kaq e kaq, per në ja ndreqët një punë.

§. 808. Po ja ndreqi punen, të folmen ja detyron burrit të huej.

§. 809. Po ngulen Pleqt e pengjeve njani në mende të vet, e tjetri në të ve'n, do t' u sillen Pleqve tjerë, porse per të prishuna nuk mund t' u randohen të fjalisonve (të zotve të pengjeve)

§. 810. Opangat e Pleqve do t' i lajnë të zotët e pengjeve, sà njani aq tjetri.

§. 811. Opangat e Pleqvet lahen jo mbas andjes së Pleqve, por mas randsis së pleqnës: „Mbas pengut shkojën opangat“. — „Mbas gjâjet shkojën opangat“.

§. 812. Pleqnija e një paradites ka pasë pësë grosh. — (Heret nuk bâheshin pleqnit mbasdite).

§. 813. Per pleqnë të dame me „gur“, të kapunt do të lajshin ka 10 grosh per pleqnë.

§. 814. Para se të ja hîn gjygjit Pleqt do të bâjnë ketbë: „Per ket të mirë të Perendës (mbînji shëj Besimit) e si e bâjsha mue më ndimofët, gjygjin nuk do t'a bâj me dredhi me krahambajtas, emje ketë mâ mârëmendja e shpirti, nuk do t'i bâjlak kanunite gjygjitt të drejtë! — (2).

§. 815. Jashta katundit nuk ka tager kush me gjetë Pleq.

§. 816. Po duel kush me lypë Pleq në Flamur në të cilin gjindet, do të marrë per Plak një prej Krenësh e jo prej vogëljet.

1). „Oppositus est pignori“. — Publ. Terentius: Phormio, alt. IV. Scena III. — Opponere interdum significat deponere, hoc est contra alium provocantem pignus ponere. —

2) „Judices citati jurabant se ex lege iudicatuos.“ (Rit. Rom. c. II. De judiciis publ. fr. 150.)

E. Shtim Pleqsh.

Nye i X

„Gjygj mbi gjygj e Plak mbiplak, kanuja nuk
bân.“ —

„Në mos të pelqefët gjygji, tek â Shë Pali“.
„Në mos të pelqeftë gjygji, tek â Gryka e Oroshit“.

„Dera e Gjemarkut themeli i Kanus.“

§. 817. Po ja dorëzove pengun Plakut, e ky t'a bân
gjygjin, së kështu lypë m' Plak e gjygj.

§. 818. Po së t'a mushi menden gjygji i Pleqve q' t'i i
zgodhe edhe i pelqeve, tager së kështu me e stermarrun pengun t'and
as me zgjedhë Pleq të tjerë.

§. 819. Po u vojt mendja të zotve të pengjeve se u është
b' gjygji pa rrugë e me krahambajtas, kan tager mos me u ndëjtë
pleqnis.

§. 820. Pleqt e parë nuk i lëshojnë pengjet, porse këta
janë në detyrë me dëllirë vedin tuj jau lëshue pengjet e vela në
dorë Pleqve të dytë të zgjedhun prej sish, e permbasi të jau shtro-
jën gjygjin të bâm, do të peshohet prej Pleqve të dytë.

§. 821. Po e bânë të keq gjygjin e Pleqve të parë këta të
dytë, u marrin pengjet e të fjalisunve, e posë q' jesin pa opanga
këta do të lajnë opangat e Pleqve të dytë.

§. 822. Pleqt mund të shtohen mje në tri lagje po s' e
këputen gjygjin, atbotë do të hîn nder Krenë deri në Derë të
Gjemarkut, q' është themeli i Kanus. Perte kësaj Dera së k' gjygj.

§. 823. Po duel i mirë gjygji i Pleqve të parë, pengjet e
para do të lajnë dy lagje opangash. Pleqve të parë e të dytë.

§. 824. Me ngacë nder gjygje a pleqni e randa, zhvillimi
do të lypet në Derë të Gjemarkut.

F. Porotë.

Nye i A.

§. 825. Porotë a Poronikë, me gojë të Kanunit thirren atë

njerëz, të cillët shënjohe me gisht prej gjyqjit, për me b^a l^ee me xjerrë së keq ndokend.

§. 826. Poronikë do të jën asish:

a) qⁱ mos të jën gjetë në b^e të rrëjshme;

b) mos të kën ndo 'i mllëf as kundra lagjes qⁱ bân bën, as kundra asajë qⁱ veshtron bën;

c) mos të jën gjind lloftarë, qⁱ vjerrin shpirtin në krrabë për një mullë bukë;

d) të jën asish, qⁱ, nemose me hamendas mund të din ndo 'i punë, a mund t' a hulumtojnë m^a l^etas;

e) së do të jën gr^a, se Kanuja s' i xën;

f) mos të jën të betuem e mënisa.

§. 827. Përgjithsisht beja pa Porotë së bâhet.

§. 828. Parimi i Kanunit është: „Beja ka Porotën, Porota mundin nder hetime e të lidhmen“.

§. 829. Prifti së çohet në b^e; për me qillue se i lypet beja, haj për me l^a vedin, haj për Poronikë, trupi i ti xêhet për 24 vetë.

§. 830. Një Krye i Flamurit po u thirr në një b^e 24 vetësh, 12 ja një gjyqji e për 12 të panjefun është vetë.

§. 831. Aj qⁱ u prîn Poronikve në b^e, nuk njifet për poronikë. Parimi i Kanûs është: „Njiqind poronikë, për i zoti së njifet“.

§. 832. „Porota nuk shkon në b^e pa julldhë i zoti i b^es.“

§. 833. Aj qⁱ i prîn b^es do t'i lidhet Porotës, qⁱ, po duet beja e rrëjshme, të laje gjoben e Kishës për dhunim të b^es së rrëjshme; gjoben e Flamurit a të katundit, si mbas umrit të Poronikve, e dypernjahen të zotët.

§. 834. Gjyqji do të njefin për Poronikë gjind prej vëllazniet e prej katundit t'atë qⁱ do t'i prîe b^es.

§. 835. I zoti i b^es do t'u shtojë Poronikve të njefun për derë, për me i b^a me dije se gjyqji i k^a njefet për betarë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

§. 836. Poronikë të panjehun qi i gjën vetë i zoti i bës, në gjygi e para Pleqve do t'i kallxojë emen per emen, si ju kallxuen atë të njefunt.

§. 837. Edhe Poronikve të panjefun do t'u shkoje per derë i zoti i bës, per me u kallxue se i ka zgjeghë per betarë.

§. 838. Gjysen e Poronikve i njef gjygi, e gjymsen tjetër i gjën i zoti i bës,

§. 839. Pleqt mbasi t'a njefin Porotën, do t'i thonë të zotët të bës, per në pasët dyshim prej ndonjanit nder Poronikë të njefun se kishte me e lânë lidhë prej ndo'i reset a mlefrit, të kallxojë aty.

§. 840. I zoti i bës si të diftojë arrsy të themelta, per njatin a tjetrin nder Poronikë të njefun, Pleqt e gjygjit janë në detyrë me i ndrrue.

§. 841. Ndririm Poronikësh mund të bâhet mje në tre vetë, por jo mâ.

§. 842. Dita e bës i caktohet Porotës, e i zoti i bës është në detyrë me e mbëledhë.

§. 843. Porota para se të shkojnë në bë, do të perpiqet me bâ hulumtime kû të mundet, e me shqyrtue të zon' e bës, qi mos të shkojnë në bë të rrëshme.

§. 844. Porota ka tager me bâ hetimet e veta, e po kje çashtja e padis teper e ngatrrueshme, ka tager me e shtý bën mje në gjasht mucj, tuj vijue nder hetime.

§. 845. Per ngatrrime të randa fort e qi kanë hapët, Porota ka tager me e shtý bën, edhë me vjet.

§. 846. Si të kët bâ hetimet e veta Porota, e si t'i kët hullë fjalët haj per me e lirue me bë të shpifunin, haj me e lânë lidhë, së ka pse shtryllet; a njanen a tjetren do të ia kallxojë të zotët të bës.

§. 847. Nji nder Poronikë si mos të idigjojë me bâ bë, i zoti i bës jet lidhë.

§. 848. Kanû është qi nji Poronik a edhë mâ, qi nuk don

me bâ bèn, do të ja shëndoshin zembren të zotët të bës, edhe me bè ne e lypët, se nuk e lânë lidhë prej ndo 'i mllëfit a mni-jet, por vetem prej drojet e dyshimit të mos të shkojnë në bè të rrëshme.

§. 849. „Po hangri buk Porota, bèn e ka të bâm ë.“

§. 850. Po u mbëlodh Porota, edhe hagri buken e bës, i zoti i bës del i pa faj, Porotës s' i jet tjetër veç me shkue në bè.

§. 851 Po e la buken pa hanger Porota, i zoti i bës jet në faj.

§. 852. Po s' u gjegj zhgarkuesi me ardhë në ditë të caktueme për me pà bèn, i shpifuni mundet me fjetë në qeli, se me buk të hangerme prej Porotet, aj duel i pafaj.

§. 853. Porota do t' i thonë zhgarkuesit a të vinë me pà bèn, a t' a qesë Kapucarin.

§. 854. Zhgarkuesi edhe ne u përpushët ndo 'i ditë, së mramit, a do të shkojë me pà bèn, a do t'a qesë Kapucarin.

§. 855. Porota për ne u mbëledhët me bâ bèn jashta ditës së caktueme, së kà tjetër buk, por shkon në bè, e derdhet në punë të vet sejcilli.

§. 856. Në ditë qi do të bâhet beja, do të pranojnë edhe Pleqt e gjygit të bâm.

§. 857. Beja do të bâhet me ket rend:

a) prîn në bè i zoti, për me ja shëndoshë zembren Porotës;

b) mbas këti do të bâjnë bè ata qi e kanë mât afer me gjak;

c) mandej bâjnë bè Poronikë e njëfuri prej gjygit;

d) së mramit Poronikë të panjetun.

§. 858. Fjalët e bës do të shqyptohen pà ndrim e sikurse i ka njëfë e rreshtue gjygit i Pleqve.

§. 859. Të gjith sa Poronikë të jen do të bâjnë bè tuj e pështetun doren mbë shëj të besimit, për posë në falët

a në jashtotët kend per nder vetë i zoti i gjås.

— Dukagjini, Malësija e Gjakovës e sa krahina tjera, Poroten e njeftin disa per „dorë bejet“ në Kishë, e sa tjerët i lán per „me ndigjue bën“. —

G. Kapucari.

Nye i XII.

§. 860. Kapucar thirret aj i cilli difton fajin e ndokuej, si bj. fj. ndo' i vjedhni të mbëshefne, a ndo' i vrasë të hupne permbas hetimeve qi bân.

§. 861. Kapucari pergjithsisht nuk del faqe, a ndollë edhe se del çiltas.

§. 862. Kapucari do të kët këpucët e veta permbas të folmeve të zotët të gjås së vjedhun a të gjakut të hupun.

§. 863. I zoti i gjås së vjedhun a i gjakut të hupun, para se t' i flasë këpucë kapucarit, do të shkojë në katund të pandehunit, do të marrë dy shokë të ti, e bashkë me ta do t' i shkojë te dera per me lypë arrsyje prej ti.

§. 864. Si mos t'i vëhet kurrsesi i pandehuri, i zoti i gjås do t' i kallxojë se do të flasë kapucarín në shpín të ti.

§. 865. Po i tha i pandehuni se është i lirë të flasë kapucari sà të donë, po duel në faj, këpucët e foluna kapucarit, do t' i laje ky.

§. 866. Po i foli kush këpucët Kapucarit pa e bā me dije të pandehunit, edhe në dalët fajtuer ky, këpucët e foluna prej të zotët të gjås, pergjymsash do t' i lajën.

§. 867. Këpucët e Kapucarit janë me dorë në bē, qi të mos të randohet i pandehuni me teprime të foluna, edhe në dalët në faj.

§. 868. Kanuni i pergjithët është, qe këpucët e Kapucarit nuk mund të kalojnë çmimin e gjås në hupna.

§. 869. Gruen s'e xën Kanuja per Kapucar.

§. 870. Kapucarija e hershme me dorë në bē, kishte 50 mje mbē 500 grosh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

§. 871. Kapucari i gjetun në rrënë, do të late gjân e huej në vend të cubit. (Dukagjini):

Nye i XIII.

§. 872. Kapucarit i nepen këpuçë:

Per gjak të hupun	1500 grosh	Per lonë barrës	150 grosh
„ vath, shp! etr. të thye	500 „	„ gomar	150 „
„ mushk	1000 „	„ mëzat	100 „
„ kâl	500 „	„ dele e dhî	25 „
„ oqiç	500 „	„ viç të njomë	25 „
„ ka hullijet	400 „	„ per thi	23 „
„ thi të mbastun	500 „	„ edh e kinjgj	10 „

§. 873. „Kapucari hjek bën“ po due kapucar nji burrë i ndershem, beja nuk i nepet të pandehuni; do të napë arrsyë.

§. 874. „Kapucari xjerr gjân e hupun,“ si të tumiret Kapucari prej Pritëtarve, i pandehuni jet në faj, e do të ja këthejën gjân të zotët si mbas Kanunit.

H. Pritëtarët e Kapucarit.

Nye i XIV.

§. 875. Pritëtarët janë ata, zyra e të cillve është me bâ humtime të duheshme tuj e rrethue Kapucarin me të pëvetuna të shpeshta, tuj ja vû menden mos po bân lak nder diffime, e mos t'i zhgarkohet kuej.

§. 876. Pritëtarët do të jën njerëz të ndershem, t' urtë e veshtakë, e të rregjë nder shqyrtime e hetime.

§. 877. Pritëtarët do të jën prej asish që gjygi i ka njëfë per Poronikë.

§. 878. Si s' â Kanû qi Kapucari të dalë ciltas, është ka tager Kapucari me lypë me êmen disa prej Poronikësh të cillvet u xen besë mâ fort se nuk e qesin.

§. 879. — Para se të fillojën me bâ humtime, Pritëtarët do t'a vën në bë Kapucarin, qi do të kallxojë njëjtë pa krahambajtas,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

e pa mllëf.

§. 880. — Mje në tri lagje Pritëtarësh mund t'a shqyrtojen Kapucarin.

§. 881. Gjith sa herë të flasin Pritëtarët me Kapucarin, mbësheftas do të flasin.

§. 882. — Po tha Kapucari se ajo gja e vjedhun është shitun, Pritëtarët do të dergojën gjinden per hetime.

§. 883. — Po tha Kapucari se gjâja e vjedhun është prë, Pritëtarët do të lypin një shëj prej tij; bj. fj. një copë lëkurë, bryena a do një gjymtyrë tjetër.

§. 884. — Si të tumiren diftesat e Kapucarit prej Pritëtarve, johimet e cubit a të gjaksit, edhe pse të rrëjshme, nuk mund t'a ndalin kush deri te beja, por Porota ka tazer me ndalë doren, e mos me e lânë me shkue në bë të rrëjshme.

§ 885. — Po duel Kapucari i dyshueshem faqe Pritëtarve tuj kenë ky në të drejtë e duel edhe e kapi per krahi cubin a gjaksorin, këpucët i ka të prëme 500 mje mbë 1500 grosh.

§. 885. Pritëtarët do të bājën bë mos me qitë Kapucarin per të giallët, posë në dashtë me dalë vetë.

Federata „Vatra“ e Muzika.

Nder kto dit i kâ mrrijt drejtimit të Gymnazit Franciskan të Shkoders, quejtun „Illyricum“, një vegël muzikore, dergue orkestres s'atij Gymnazi prej Federatet Shqypëre - Amerikane „Vatra“. Vegla është një „saxophon“ i bukur e i njanit

Oroe. Dhuntija vonoj me ardhë e na, tuj mos dashtë me vanue me falnderje, sado qî kti artikull kishin dashtë, si e meriton, me i dhânë një tjetër vend, po e vëm në vënd të lajmeve, masi pjesët tjera i patem të botueme e cka të jam mângut per kah të ndjekunt e fijos së politikës së periashtme, kemi me u mundue me e plotsue në Numer tjetër.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETT"
SHKODER (2018)

fort t'ambel, punue në fabrikë veglash muzikore Besson në Paris. M'vegël shifen të ravizume kto fjalë: „Vatra“ — Gymnazit „Illyricum“.

Nuk është e para herë që Federata atdhetare „Vatra“ interesohet për zhdrivillimin e artit muzikuer në Shqipëri: vjetin 1920 pat dergue në Korçë një bandë muzikore të plotsueme, me vegla e me njerz: prandej organi i Franciskâjvet të Shqipërisë, „Hylli i Dritës“, tuj ju falë nderës „Vatrës“ edhe prej anës s'vet për dhantën e bukur, me të cillen kë dashtë me bgatë orkestren e Gymnazit të Franciskâjvet në Shkodër, përgzohet s'fij prej zëmret me të ndritshmen Kryesë t'asajë Federate, për ket idë të bukur e plot njomsi; pse kshitë dishmon një herë në tepër interesen e madhe që kë për perparimin e komit, e se Shtetin shqyp-tar nuk e do vetëm të pamvarshem politikisht, por edhe të lirë e përnjimend të gjytnuëm. Dihet se Muzika është njëni nder faktorë në të parë të gjytnimit të popujvet. E kshitë „Vatra“, tuj u interesue për zhdrivillimin e Muzikës në Shqipëri, ja shtron komit rrugen në të shkurtë, për me u kapë te gjytnija.

Jo, po; Muzika gjithmonë kë kë në mbajtë prej komeve të gjytnueme për faktor përparimit e gjytnimit. Mitologjia greke, për me shprehë fuqinë magjike t'artit muzikuer, bjen se Orfeu kë aj që ngrefi gjytninë Tebes, edhe se e ngrefi në ket mndyrë. Orfeu, ndëjë nën hije, i binte lyrës s'vet të hyjnueshme, edhe tingllin e sajë e përciëllte me zâ, tuj këndue do këngë, që kur s'do të merrshin mort. N'at tingell lyret, n'ato këngë të përmalltime, thotë mitologjia, vëjsin për rreth tij shpendt e ajrit e shërbët e egra të malit, edhe gurt e helikë' prej vedit u çojshin prej toket e u stivojshin mur, dër që krejt u ngref gjytnin Tebes. Shkë janë shtasët e egra, që vënë e ndigjojnë këngën e Orfeut, e gurt që në tingell të lyrës s'tij, vedit ngrfen prej toket e vënen mur? Janë njerzt, që, zbutë prej Muziket, vllaznohen ndërmjet vedit, e ngrefin katunde, gjytnete, krahira e mbretin, kë, tuj ju çetë në nihmë një-nitjetrit, jetojnë në paq e në qetsi. Këq në fuqi të madhe, pra, kë

Muzika per gjytetnimin e perparimin e nji popullit.

Por kahë, thue, i vjen Muzikës gjith kjo forcë? gjith kjo fuqi? Mbas mendimit t'onë, i vjen prej kësaj, se Muzika permbledhë m'vedi e kà, si me thànë, në vëme — embrjon — mà të parat parime të shoqnis civile, e se, tue kënë qì ajo, mà fort se trûes, i flet zëmërs, kshtû me ambelcim të vet thekë shpirtin e nierit, edhë dalkadalë sharton m'të filizat e parë të ktyne parimeve shoqnore.

Nder të gjitha artet Muzika është njajo qì është mà e hyjnueshme, pse është mà e pacaktuëmja, mà e lira nder të gjitha. Ngurton, po, idën nder fjalë, driten në nji skundil të ngusht të njëjël pelhure, trajtat m'gur, vizat m'disa kande, por nuk mund të ngurrtojsh zânin — mbretnija e notavet muzikore është e paskajshme, si vetë mbretnija e idëvet — mu edhë mà teper, pse Muzika krijon idë, qì ti s'mundesh me i percaktue e as mund t'apish arsye per to. Muzika merr nji motiv pësë gjashtë notash, a edhë mà pak, — frazen e ndiesis zanore — e prej tij zhdrivillon në dac nji kangë, qì kalamajt masandej shkojnë tuj e kndue rrugave të gjytetit, në dac nji „Parsifal“, qì rresht per kater orë t'errmen, të man pezull mend e zëmer në nji teater: aj motiv, ajo frazë muzikore zhdrivillohet në të pacaktuëm — kîu e dër m'qiell, pse Muzika s'njef caqe as kufij, e është kryekput e lirë. E qe parimi i parë i jetës civile, liri ja — **liberté** — të cillin Muzika e perfion në shpirt me jone t'ambla të veta.

E lirë, po, është Muzika në zhdrivillim të frazes s'vet, veç se, në të shprehun të sajë, ajo është e lidhne per kohë, edhë e lidhne kaq fort, sa qì është e detyrueme me masë edhë sasat mà të shkurtë të fonetikës. S'kà ligjë artit mà të pathyeshme se ligja e kohës muzikore; tue kënë se masa e kohës lënë në natyrë të permbrendshme të Muzikës. E në ket ndyrë Muzika ringzon dyë ndiesi të domosdoshme per të trajtuenit e shoqnis njerzore të gjytetnueme: çmimin e ligivet të perbashkta neper të cillat ruhet liri ja individuale e gjytetasvet e çmimin e kohës, me të cillen është

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKUDER (2018)

lidhë urdhni shoqnuer e puna, neper të cillt, mandej, perftohet vllaznija — **fraternité** — nder njet njerzvet. Popujt, qi nuk kan nji çmim të drejtë per kohë, atà, si eksperjenca na mson, s'kan rregull, s'kan punë, e prandej jo veç qi s'kan vllazni, por edhë e kan per marre me u quejt vllazen me tjerë, e gjân e njanit e majnë miràz per tjetrin.

Por në natyrë të Muzikës hînë edhë harmonija. Jo, po; pa harmoni, s'kà Muzikë, e harmonin e perban njaj relacjon i natyrshem qi kà njana notë me tjetren, në mndyrë qi prej disà notash të ndryshme, si kah zàni ashtû kah koha, të perftohet nji kum i vetëm polifonik, i cilli edhë ky do të jët në relacjon me idën e pergjithtë e motivit muzikuer. A kà, tash, ndonji zêje, ndonji art qi mà mirë se Muzika të na shprehë relacjonet, qi do të kalojnë ndermjet njerit e njerit në nji shoqnì civile? Filozofija shoqnore lypë, qi ndermjet individuavet të nji Shtetit të kër parasì — **egalité** — e qi në sý të ligjës të jenë të gjith nji tagrit. Perfaqe të bardhë; kjo parasì tagrore kurrkund nuk vëhet në beh mà mirë se në Muzikë. Në Muzikë, per shka i perket idës rregulluese të nji momentit muzikuer, të tana notat kan nji vlerë ekspresjonit; veç se *de facto* e n'akt t'ekspresjonit njana gjindet poshtë, tjetra nat: njana është e g'atë, tjetra e shkurtë: disà kndohen **allegro**, **con fuoco**, disà **piano**, **pianissimo**, disà prap **legato**, tjera në **fuga** etr. secilla, prà, merr vleren prej vendit e mndorjeve nder të cillat *de facto* gjindet. Kshtû është edhë parasija në shoqnì civile. Të gjith gjyeteast e nji Shtetit janë nji tagrit, po, në sý të ligjës, por ligja aplikohet per ta mbas detyrës qi secilli kà, per shkak të vendit qi *de facto* zën në gj. të shoqnis civile, i cilli ndrron mbas relacjonevet qi atà kan njani me tjetrin. Si, pra, mjeshtri i muzikës u cakton vleren po aqve mbas relacjonit qi kto kan njana ndaj tjetren, me qellim qi më xjerrë prej sosh nji harmoni fonetike, kshtû personifikacioni e auktoritetit çundues të nji shoqnis civile aplikon ligjen mbi gjyeteast mbas relacjonit qi kta kan njani ndaj tjetrin, në mndyrë qi me perbà harmonin

shoqnore, pa të cillen s'ka jetë civile. Shifet, prà, mirfillit, se Muzika permban në vëme parimet e para l'organizimit të jetës shoqnore, të cillat per shka i perket sidomos autarkisë, janë të shprehuna n'at trinomin e njoftun: Liberté, Egalité, Fraternité; e se prandej Muzika, tuj shartue neper jone të veta kto parime shoqnore në shpirt të njerit, u shtron popujve rrugen e gjytetnis.

Por forca magjike e Muzikës m'njerezim burron edhe prej natij mystiqizmit të madhnueshëm, qi anë-e kand perveshë jonet e saja e qi ambel ermen menden e njerit ndaj nji tjetër forcë të minatyrshme — ndaj Perendin, tue pregatitë kshtu rrugen Religjonit, pa të cillin, si — nder njëqind e njimij tjerë — thotë edhe Platoni në Timon, nuk mahet Shtet civil m'kamë. Prej pacaktimit — indetermination — t'idëvet muzikore, e prej se vetë aj kumi i zanit nuk ngurrcet në Muzikë mbrenda ndoj megjet, si e ngurron Poezija në fjalë, por është dishka qi irrshet percepjonit, nieri habitet nder jone të notavet muzikore, si në të pamt të nji agimit boreal a të ndonji tjetrit fenomen qilluer per të cillin nuk di me dhënë arsye; e kshtu perftohet në mende të tji nji bindi e ambel ndaj mbi natyrshmin (surnaturel) edhe shpirti rehton per Perendin. E kjo është arsya, per të cillen Muzika kishatare kalon në thjeshtësi të veten të tana systemet tjera muzikore, e se kryeveprat e muzikantvet m'at të permendun të botës kau per subjekt nji dishka qi gjindet në të perpjekun me kombinatyrshmin, si, b. f., Parsifali Wagneri-t. Kuer të ndiejsh ndonji Introitus të Bach, ndonji Requiem të Mozart-in, ndonji Stabat Mater të Rossini-t: a se Passionit e Beethoven, Miserere të Palestrinës, Meshët e Vaidan, e Heidenstr. etr. ideja Zot të ngujohet në mende t'a deperton krejt shpirtin, edhe të bāhet se po lē kund në ndonji kand të paritit, kaq fort qi njipernjisoresh me idën Religjonit. Por njihet, se shkalla m'at e para e temeli m'at i sugurtë i gjytetnimit, se historia na mson, është Religjoni; prandej Muzika, tuj shartue me jone të veta

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

nierin kahë Zoti e Religjoni, gjyhetnon popujt edhe nierin e ban të lum.

Prej ktyne fjalve, prà, merret vesht, se Muzika e gjyhetnija janë korrelative e se termometri i gjyhetnës s'nji popullit është Muzika: kuer gjyhetnin mos t'a kuptojnë të shkputne prej Religjionit, si s'jemi tue e kuptue na ktu në ket artikull. Nji popull a kà gjyhetni? a kà kulturë? Kà edhe Muzikë. A kà Muzikë? Kà edhe kulturë, kà gjyhetni; e sa mà fort qi Muzika të jët e zhdrivillueme në mjet të tij, aq mà fort janë të perparueme gjyhetnija e kultura e tii. Të verteten e ksajë fjale na dishmen edhe eksperiencia. Të cillat janë komet mà të gjyhetnueme t' botës? Pa dyshim se komet okcidentale t'Europës e t'Amerikës. Kù Muzika është e zhdrivillueme mà teper? Dihet se në mjet të ktyne kometvet. Muzika prà është termometri i gjyhetnës e i kulturës s' popujvet, e se mbas Muzikës hecë edhe gjyhetnija e tyne; nder komet të gjyhetnueme Muzika është e ncueme në dignitet t' Artit, dër sa nder popuj primitiv e barbar, ajo është popullore, e, të shumen e herës, primitive e barbare ajo vetë. E per m'e vertetue edhe mà teper ket fjalë, ktu do të terhjekim vremen e lexuesvet t'onë më nji fakt pernjimend syntomatik, qi, dër sa të gjith popujt, si at poezin e vet, kan edhe Muziken e vet: pse të gjith, a pak a shum kan nji kuptim të jetës shoqnore — mos tjetër, ndiesin e lirís: kà nji popull mbi ftyrë të tokës qi, jo veç se nuk kà Muzikë të veten, por Muziken — si edhe Artet tjera — kuer mos t'a mbajë per faj, e mban per gjà kote; gjà me të cillen do të merren vetëm njerzi e klasës mà të poshterne të shoquis njerzore; pse aj popull nuk kà kuptimin e lirís, tue kënë se është robi i nji dës, qi s'hinë në rreth të parimevet shoqnore: s'njef para nji, pse vedin e man privilegjit mbi gjith popujt tjerë; nuk don vllazni, pse s'kà kuptim kohe, e është i ploshtë per punë, tui u ronderue aj me nji ekonomì primitive — Prà: kù s'kà Muzikë, s'kà shoqnì civile e gjyhetni; kù s'kà shoqnì civile, s'kà Muzikë, tue kënë se gjyhetnija e Muzika, si thamë sypris, janë korrelative.

E qe arsya per të cillen popujt e gjyhetnuem, si motit si sod, janë mundue me i dhënë Muzikës nji zhdrivillim sa mà të plotë. Thotë Lowth, në nji disertacjone mbi Psalme, se Salomoni kà pasë organizue nji kor kater mbi kasterësh në tempull të Hieruzalemit. Tash, per me bà me kënë nji heri mija vehtësh

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLEHI"
SHKODER (2018)

në një tempull a kishë, t'a merr mendja se Muzika do t'jètkënë fort e zhdrivillueme në popull t'Israelit; pse, ndryshe, nuk do të kishte mûjtë me ndëjë kush mrendë prej zhurmet e poteret. E se pernjimënd ky Art ka kënë zhdrivillue m'as' mirit në mes t'atij populli të hershëm, e dishmon lavdi i posaçem, q' Biblja u ep muzikantve, tuj thënë: „Të levdojmë burrat e lumnueshem... q' në zëje të vet kerkojnë të gjëjnë të ramet muzikore... Kta të gjith, brez mbas brezit, lanë një n'âm në fis të vet... e neper ta të bijt e tyne s'do të harrohen se t'jètjeta.“ (Eccl. 44). Kta edhe, dishmon historia per Babilonez, Asyr, Egypcjan, Grek, Romakë etr.

Edhë na, prà po levdojmë Federaten „Vatra“ e Kryeparin e sajë, per kujdes të posaçem q' diftojnë per zhdrivillimin e Muzikës në Shqypni, k' mjerisht, dër sod ky Art i hyjnueshem, per shum do arsye, k' kënë lënë teper mbas doret. Sod s'kà, jo, Muzikë në Shqypni, pse s'kà as gjytetni, shkado q' të thonë politikant — karkaleca, k' m' pak k' m' teper, ezotikë — shqyptarë.

Bibliografi.

Kan mrrijtë në Drejtim t'onë:

1. **Fletorja Zyrtare** e Klerit katolik të Shqypnis. Nji e Perkohëshme q' ka me dalë së pakut krye dy muejësh, Zyrja e Drejtimit të së cillës është Selija Metropolitane në Shkodër. Botohet në Shkodër, Shtyp. e Zojës së Paperlyeme.

2. **Lista** e katundeve të Prefekturës së Shkodres. Shkodër, Shtypshkroja Franciskane 1923.

3. **Ushtrime latine.** Pjesë e dytë. Shkodër, Shtypshkroja e së Paperlyemes 1923. — Çmimi i librit K. 2.

4. **Përparimi**, gazetë e paanëshme politike-literare. Del nji herë në javë, botohet në Korçë e ka per proprietarë Drejtuer z. Petro D. Harizi. Pajtimi per nji mot 10 fr. àr.

5. **Rregullorja** e Shoqnis Ndimtare të Puntoris. Shkodër, Shtypshkroja Franciskane 1923.

6. **I bir' i begut**, drame me dy p'atje e uajsur pas frangjishtes prej Milo Duçi e shtypur prej Shoqërisë Botonjëse Shqipëtare (Société Albanaise d'Édition) B. P. N. Caire-Egypte.

7. **Rrufeja.** Mpron të drejtare popullit. Del nji herë në javë në Tiranë. Drejtuer i përgjegjshëm i sajë H. Jusuf Banka. Çmimi i fletores: nji mot fr. àr 10.

Falnderje.

Prekë në zëmer prej shêjeve të karta miqsije e evarije qi
miq, dashamirë e të njoftun deshten me dftue ditën qi e percue-
llem në mâ të mramin pushim në Fushë të Rmajve të dashtunin e
të paharrueshmin t' onë

AUGUSTIN BRIOT

u falena nderës të gjithve e sidomos pjestarëve të ndritshem të
zyreve civile si të vëndit ashtu të jashtme, pjestarëve të ndritshem
të Klerit katolik shekullâr e rregulltâr e gjith tjerëve qi në mîrsi
të veten deshten edhe me u dukë në shpin t' onë per kryet
shndosh. Falemî nderës edhe nji herë prej të gjithve e i mârshim
mrapa per të mirë.

Shkoder, Marc 1923.

Familja Briot.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Shoqnija „Rozafat“

me qellim qi me i dhânë shkas zhdri-villimit e perparimit të punës së dorës së femnavet ka per të trajtue një

EKSPOZITË PUNË DORET

e cila do të hapet me

 15 të Prillit të ktij vjeti.

Të gjith ata qi duen të konkurrojnë në ket Ekspozitë, të mërren vesht me Kryetarin e Shoqnis Rozafat.

Hylli i Dritës

del me 15 të setcillit muej.

Pajtimet e Dorshkrimet i drejtohen Drejtimit të s^ë Perkohshmes —
— „Hylli i Dritës“ — Shkoder, Rruga e Shën Andout Nr. 14.

Çmimi i pajtimit.

Per Shkoder: Fr. ar 10. — Me postë: 11.

 Nji Numer: Kr. 2.50

Gerant i gjegjshem: KOLË TOPALLI.

Me lëje të të Parve.